

DIPLOMADOLGOZAT

Ujvári Eszter

2021

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK SZAK
Levelező munkarend

KÍNA KÜLPOLITIKÁJÁNAK AKTUÁLIS KÉRDÉSEI – KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A TAJVANI KONFLIKTUSRA

Belső konzulens:

dr. Szilágyi Judit Beáta

Készítette:

Ujvári Eszter

Budapest, 2021

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton szeretném megragadni az alkalmat, hogy megköszönjem mindazoknak, akik segítségével, ez a dolgozat nem jöhetett volna létre.

Külön köszönettel tartozom Dr. Szilágyi Judit konzulensemnek és tanáromnak, aki elvállalta, hogy hozzájárul a szakdolgozatomhoz.

Köszönet Vértés Róbertnek, aki visszajelzéseivel, a felhasználandó szakirodalomra vonatkozó javaslataival, szakmai tapasztalatával, útmutatásával és rendkívül nagyfokú tudásával a témában, jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy ez a diplomamunka elkészüljön.

Köszönöm mindkettőjüknek, hogy megosztották velem szakmai tudásukat, tapasztalataikat.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS.....	5
2. KONFLIKTUSOS KÉRDÉSEK ÉS KOOPERÁCIÓS LEHETŐSÉGEK A VILÁG ORSZÁGAIVAL.....	14
2.1. Kapcsolatok Indiával	14
2.2. Kínai-orsz kapcsolatok	18
2.3. A feszültségekkel teli japán-kínai kapcsolatok	21
2.4. Kína és a Dél-kínai tenger államainak kapcsolatai.....	22
3. KÍNA ÉS AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK KAPCSOLATAI	24
3.1. George W. Bush Kína-politikája	25
3.2. Barack Obama Kína politikája	27
3.3. Donald Trump Kína politikája	28
3.4. Joe Biden törekvései. Milyen Kína politikát folytat majd az új elnök?	30
4. A KÉT NAGYHATALOM KÖZÖTTI KERESKEDELMI HÁBORÚ	33
4.1. A kiberbiztonság kérdése.....	37
4.2. Kína titkos fegyvere: a valutamanipuláció.....	38
4.3. A kínai-amerikai kapcsolatok értékelése	39
5. AZ USA-KÍNA-TAJVAN HÁROMSZÖG.....	41
5.1. Mi lehet a megfelelő válasz a Tajvan kérdésre?.....	44
6. KÍNA ÉS A NYUGATI VILÁG GEOPOLITIKAI TÖREKVÉSEINEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA	46
6.1. Mi a soft power?.....	47
6.2. A soft power ereje	48
6.3. Kína soft power ereje napjainkban	49
6.4. A nagyhatalommá válás és az ehhez kapcsolódó identitás fejlődés	51

7. AZ USA ÉS KÍNA GEOPOLITIKAI KONFLIKTUSÁNAK FŐBB TERÜLETEI A 21. SZÁZADBAN.....	54
7.1. Technológiai verseny, digitális valuták	54
7.2. Az adat, az információ, a technológia felértékelődése, verseny a kibertérért	58
7.3. Az űr, vagyis a geopolitikai ütközetek új színtere.....	60
8. SZUPERHATALOMMÁ VÁLIK-E KÍNA?	63
9. ÖSSZEGZÉS	65
10. IRODALOMJEGYZÉK	67

1. BEVEZETÉS

Kína napjainkra egyértelműen olyan nagyhatalommá nőtte ki magát, amely a nemzetközi szinten megkerülhetetlen tényezőt jelent. Különösen figyelemreméltó az ország teljesítménye, ha megvizsgáljuk, hogy több mint négy évtizeddel ezelőtt honnan indult, s mára hova jutott. A 2010-es évekre a Kínai Népköztársaság a geopolitika egyik legmeghatározóbb szereplőjévé vált és gazdasági, valamint politikai befolyása azóta is folyamatosan növekszik.

Ezt több nagyhatalom – különösen az Amerikai Egyesült Államok – egyfajta fenyegetésként éli meg, hiszen napjainkra Kína olyan szintre felfejlődött, hogy az amerikaiak első számú riválisként tekintenek erre az országra. A nyugati hatalmak kezében lévő eszközök (büntetvámok, katonai erő stb.) egyre valószínűbb, hogy kevésnek bizonyulnának az ázsiai óriáshatalommal szemben. Kína példátlan felemelkedése nagyban köszönhető Deng Xiaopingnek, aki Kínát egy egészen speciális fejlődési útra állította, amelynek a kínai típusú szocializmus nevet adta és amely azóta is a kínai politikai és gazdasági rendszer (egyik) hivatalos megnevezése. Ez az elv alapozta meg azt, hogy mára Kína – Xi Jinping vezetése alatt – igazi nagyhatalomként tud viselkedni, és egyre agresszívebben képviseli az érdekeit a nemzetközi porondon.

Dolgozatom célja, hogy elemezzem Kína nagyhatalmi státuszának kialakulását, és annak körülményeit. Ennek érdekében kívánom megvizsgálni, hogy miként alakult ki a mai Kína kül- és gazdaságpolitikája, hogyan kooperál az ország más nagyhatalmakkal, mik jelentik az esetleges feszültségcöccat. Ennek során kiemelten vizsgálom Kína és az Amerikai Egyesült Államok kapcsolatát. Dolgozatomban megkísérlem megválaszolni azt a kérdést is, hogy szuperhatalommá válik-e Kína a közeljövőben és mik motiválják ennek elérésében. A dolgozatomat az egyes kérdések feltárása céljából a következő három fő fejezetre osztottam fel:

1. Konfliktusos kérdések és kooperációs lehetőségek a világ országaival.

Ebben a részben azt vizsgálom, hogy Kína hogyan tudott szert tenni ilyen szintű globális vezetői szerepre, s ez milyen konfliktusokhoz vezetett, illetve az egyik legfontosabb bilaterális reláció, vagyis az USA-Kína kérdéskör vizsgálatát is ebben a fejezetben kívánom vizsgálni. Az Egyesült Államok és Kína között sok területen vannak viták és feszültségek, ilyen a gazdaság és a haderő, illetve Tajvan kérdése is.

2. Kína és a Nyugati világ geopolitikai törekvéseinek összehasonlítása

Fontosnak tartom kiemelni, hogy Kína geopolitikai törekvéseit csak az USA-val érdemes összehasonlítani, hiszen ez a két nagyhatalom van „egy súlycsoportban”, a többi nyugati országgal inkább politikai irányultság szempontjából érdemes vizsgálni.

3. Szuperhatalommá válik-e Kína?

Véleményem szerint a dolgozatom ezen része az egyik legizgalmasabb, hiszen a tudomány határait feszegetve már-már jóslásokba bocsátkozom. Ha Kína valóban szuperhatalommá válik és hegemón szereplő lesz a világpolitika színterén milyen nagyhatalom lesz belőle? Rendelkezik-e Kína olyan szintű kulturális és civilizációs vonzerővel, mint a nyugati világ országai, lehet-e Kína olyan értelemben véve „cool”, mint az Amerikai Egyesült Államok. Hogyan használja Kína a soft power erejét. Ezekre a kérdésekre keresem a választ dolgozatom utolsó fejezetében, majd egy összefoglaló résszel zárom.

A dolgozat készítése során elsősorban kvalitatív módszereket alkalmazok, nemzetközi és hazai szakértők munkáit dolgozom fel és vetem össze, az elemzés elkészítése érdekében. A téma jelentőségét jól mutatja, hogy számos színvonalas elemzés született már a témában, hazai és nemzetközi szinten is. Sok szakértő vizsgálja a „kínai csodát” más-más relációkban. Jelen dolgozatban a nagyhatalmi jelző is gyakran elő fog kerülni.

A fogalom alatt olyan államot értek, amely méreténél, gazdasági befolyásánál, katonai erejénél, kulturális értékrendjénél fogva vezető szerepet tölt be a nemzetközi életben, s annak alakulását jelentősen képes befolyásolni, s ezt meg is teszi. Célom az elfogulatlan megközelítés, amely nem mindig könnyű feladat, hiszen a szakirodalom nagy része is valamilyen szinten állást foglal a kérdésben. Kutatásom elsősorban a hazai és nemzetközi szakértők írásait veti össze egymással, ebből vonok le saját következtetéseket.

1.1. A témaválasztás indoklása a dolgozat célja

Diplomadolgozatom főszereplője Kína, vagyis az az ország, amely mára elérte, hogy gazdasági, technológiai, és katonai szempontból is megkerülhetetlen legyen – még egy olyan szuperhatalom számára is, mint az USA. Ennek az országnak a felemelkedése az egyik legmeghatározóbb esemény volt az elmúlt időszakban, ami a nemzetközi kapcsolatokat illeti.

Kína a 21. századra elérte, hogy a világ legnagyobb exportőre legyen, és a második legnagyobb importőr az örök rivális USA mögött. Az ázsiai ország felemelkedésével új folyamatok kezdődnek a globalizációban, gazdasága elképesztő ütemben fejlődik.

Kína az utóbbi években mutatott gazdasági és politikai szerepének megerősödése olyan tényező, amely alapjaiban változtatja meg az eddigi globális erőviszonyokat, ezek pedig konfliktusokhoz vezetnek, mivel az egyensúly felborulásával járnak. Elsősorban az Amerikai Egyesült Államokat emelhetjük ki, azonban Kína számos más, akár szomszédos országokkal is visel konfliktust, területi vagy egyéb okból kifolyólag. Fontosnak tartom megemlíteni a Tajvan-kérdést is, hiszen ez is egyike a több évtizede megoldásra váró feszültségcócoknak a világon. Kína katonai ereje és gyors ütemű hadifejlesztései mindenképpen okot adnak arra, hogy a világ vezetői, de legfőképpen riválisai alaposan átgondolt Kína politikát alkalmazzanak.

A világon zajló kereskedelem nagyjából 13 százalékát bonyolítja Kína, több mint 100 országnak pedig a legfőbb kereskedelmi partnere, emellett az USA legfőbb exportpartnere. ¹Elképesztő gazdasági erején túl a nemzetközi beruházások egyik legfőbb célországa lett. Kína a világ egyik legfőbb hitelezője is, körülbelül a világ országainak 80%-a részesült már valamilyen átaluk nyújtott forrásban.

Kína a XVIII. század végéig szinte minden téren megelőzte Európát, s a Nyugattól szinte teljesen elszigetelődve fejlődött, jól működő és prosperáló államként. Az 1650-es évekig minden tekintetben (technológiában, államigazgatásban, tudományban) a világ legfejlettebb állama volt. Ekkor Kína és India adta a világ GDP-jének felét.

Sun-ce császár 1644-es hatalomra kerülését követően azonban Kína külpolitikájában szemléletváltás következett be és az új vezetés bezárkózott. Úgy gondolták nincs szükségük külső partnerekre, s ez az új politikai szemlélet a determináns pozíció elvesztéséhez vezetett. Ennek következtében, míg a világ többi részén folyamatos volt a fejlődés, új technológiák jelentek meg (gőzképek stb.) Kína erről mit sem sejtve egyre nagyobb hátrányba került. 1839-ben, vagyis az ópiumháború kirobbanásakor szembesült Kína azzal, hogy milyen szintű lemaradásba került.

¹ A nemzetközi árukereskedelem alakulása 2009-2019, Forrás: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hu#A_nemzetk.C3.B6zi_kereskedelem_h.C3.A1rom_legnagyobb_glob.C3.A1lis_szerepl.C5.91je:_EU.2C_K.C3.ADna.2C_USA (Letöltve: 2021.03.23.)

A háborúk időszaka alatt Kína arra kényszerült, hogy megnyissa a kikötőit a Nyugati világ előtt, mindezt olyan kedvezőtlen feltételek mellett, amelyek következtében az ország gyakorlatilag félgymarmatként működött tovább. A háború kezdetétől a Kínai Kommunista Párt 1949-es hatalomra kerüléséig tartó időszakot a kínaiak a „megaláztatás évszázadaként” emlegetik. Ezt a nehezen emészthető időszakot követően a kínaiak úgy gondolják, hogy végre ismét elfoglalták azt a vezető pozíciót a világban, ahol mindig is voltak. Fontos szemléletbeli különbség tehát, hogy nem úgy vélik, hogy utolérték a nyugatot, hanem visszatértek oda, ahol 2000 évig voltak, ezt ők úgy értékelik, hogy helyreállni látszik végre a világ rendje, hiszen ismét nagyhatalommá váltak.

Az 1900-as években a nyugati hatalmak figyelmét szinte teljesen elkerülte Kína, nem gondoltak rá úgy, mint potenciális ellenfélre. 1949-ben kikiáltották a Kínai Népköztársaságot, ami után elkezdhettek az ország újraépítésén dolgozni, de Deng Xiaoping² nyitás politikája és a hideg háború vége kellett hozzá, hogy Kína vezető világhatalmi státusza egyértelművé váljon mindenki számára.

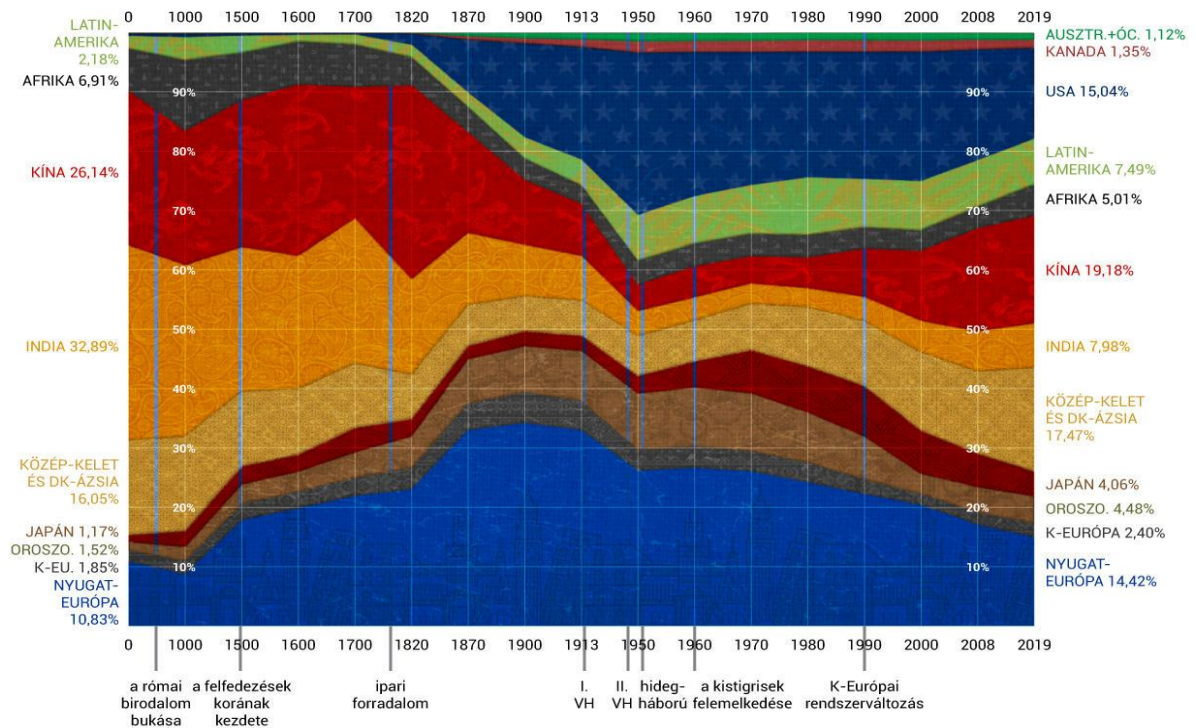
Az elmúlt 40 évben az új vezetés több mint 300 millió(!) embert emelt ki a szegénységből, új távlatok nyíltak meg a vállalkozások számára, amelyet a kínaiak előszeretettel ki is használtak. Kína új, nyitott szemléletű gazdaságpolitikájának köszönhetően megnyíltak az ország kapui a nyugati befektetők előtt, csökkentek a vámok és valódi nyitott gazdasággá vált, miután a WTO szabályait is elfogadták. Mivel Kína önmagában is hatalmas piac, ezért bátran kijelenthetjük, hogy az egyetlen olyan ország a világon, ahol az olcsó munkaerő és a hatalmas fizetőképes kereslet egyszerre van jelen. A felemelkedő középosztály vásárlási szokásai már nem sok különbséget mutatnak a nyugati világhoz képest, sőt volumenben már sok esetben megelőzik azt.

Kína ismét elkezdett úgy fellépni, mint egy valódi nagyhatalom, de az eddigi „békés fejlődés” politikája Xi Jinping hatalomra kerülésével megváltozni látszik, s Kína már nem fél nyíltan felvállalni konfliktusokat a világgal egyre több országával szemben. Egyértelműen nagyhatalmi ambíciói vannak, s ezt nyíltan fel is vállalja a vezetés, az új típusú konfliktusokkal együtt. Gazdasági jelentőségének és méretének köszönhetően nem is kérdés, hogy bele tud szólni a világgazdasági folyamatok alakulásába és a nemzetközi politikai kérdésekbe is.³

² Dolgozatomban a kínai személy és földrajzi nevek átírásánál a nemzetközi formátumhoz tartom magam.

³ CIA Factbook adatok, Forrás: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/china/#economy> (Letöltve: 2021.03.01.)

A világgazdaság össztermelésének* történelmi arányai régióként (0 - 2019, százalék)

Qubit.

*GDP (PPP), azaz vásárlóerő-paritáson számolt bruttó hazai össztermék alapján

Forrás: Angus Maddison, StatisticTimes

1. ábra: A világgazdaság össztermelésének történelmi arányai régióként

Forrása: https://4cdn.hu/kraken/image/upload/s--Uy_zLhwc--/7Uc0OaCErdDFJqF2s.jpeg
(Letöltve 2021.02.28.)

Xi Jinping portréja

Xi Jinping jelenleg a világ második, - egyes vélekedések szerint már az első – számú nagyhatalom vezetője, aki nyíltan vállalja, hogy országával minden tekintetben az élre kíván törni, ezzel lekörözve első számú riválisát, az Amerikai Egyesült Államokat. Nyilvános beszédeiben, retorikájában előszeretettel hangsúlyozza, hogy csupán békés törekvései vannak, ám az együttműködés útján legfőbb célja, hogy Kína visszanyerje erejét, és vezető szerepet töltsön be a nemzetközi színtéren.

Édesapja Xi Zhongxun alapító tagja volt a Kínai Kommunista Pártnak, egy időben miniszterelnök-helyettesként is tevékenykedett, ám később bebörtönözték. Xi Jinping mégis többször próbált bekerülni a Kommunista Ifjúsági Szövetségbe, mire végül felvételt nyert. Innen elindulva a politikai pályáján először egy kis falu párttitkára lett. Később visszatért Pekingbe, ahol marxizmusból és ideológiai nevelésből szerzett diplomát. Deng Xiaoping elnöksége alatt tovább építette politikai pályafutását, a kommunista párt tagjaként. Nagy áttörést jelentett, amikor a hadseregben is kapott pártfunkciót.

Az 1990-es évek elejére a kínai parlament Országos Népi Gyűlés tagjaként tevékenykedett, később pedig Shanghaiba került, majd 2008-ban megkapta a pekingi olimpia megszervezésére vonatkozó megbízást.

2012-ben a Kínai Kommunista Párt de facto vezetője lett, majd 2013-ban megszerezte az államelnöki tisztséget. Hosszú éveken át tartó gyakorlattal szakított, amikor 2017-ben a KKP javaslatára eltörölték a hatalom gyakorlására vonatkozó korábbi időkorlátot (korábban legfeljebb két öt éves ciklus tölthetett be egy vezető, a kiszámítható hatalomátadás érdekében). Xi Jinping tehát akár élete végig is betöltheti az államelnöki tisztséget. Ahogy azt már említettem a vezető nem titkolt célja, hogy az USA-t minéljobban megszorongassa, és Kínát globális vezető pozícióra emelje, ehhez pedig valóban nem elegendő öt év.

A Xi nevével fémjelzett Új Selyemút projekt is a gazdasági-kereskedelmi expanzió része, amely Peking számára megteremti a geopolitikai vezető szerepet, de a többi résztvevő is jól járhat a kezdeményezéssel. A Kína és közép-kelet-európai országok közötti 16+1 együttműködés⁴ – melynek hazánk is része –, ha kisebb mértékben is, de ugyanezt a célt szolgálja. Az együttműködésben EU-s és EU-n kívüli országok egyaránt részt vesznek, így Kína tudatosan is törekszik az „oszd meg és uralkodj” elv érvényesítésére.

A kereskedelem terén tanúsított nyitott hozzáállás, azonban nem gyűrűzött be a nemzet életének minden területére, hiszen az országon belül a totális kontroll a jellemző. Az internet cenzúrája, a pontozásos rendszer kialakítása a társadalomban, az országos kamera rendszer, amely segítségével értékeli és megfigyeli a polgárokat, mind ezt támasztja alá.

Ellentmondásos képet mutat tehát az ország: míg az egyik oldalon zajlik a kereskedelmi nyitás és az elképesztő iramú fejlődés, a másik oldalon autoriter tendenciák felerősödése látható.

1.2. Hogyan válik egy állam világhatalommá?

*„Heartland Theory”: Halford Mackinder brit geográfus az eurázsiai térséget tekintette a világ legjelentősebb régiójának. Elmélete szerint, aki ezt a térséget domináljam az egész világot képes uralni.*⁵

Ha megvizsgáljuk Kínát, de akár az USA-t is, akkor az első és legfontosabb szempontnak a méret tűnhet. Ahhoz, hogy egy állam megvalósíthassa az olyan ambiciózus céljait, minthogy a világ vezető nagyhatalmává váljon, feltétlenül szükséges, hogy megfelelő méretű gazdasággal rendelkezzen. A GDP az a mutató, amelyet a legelterjedtebben használunk egy gazdaság méretének meghatározásakor, így érhető, hogy Kína rendkívül büszke arra a mértékű növekedésére, amelyet produkálni tud évről évre. Azonban számos elemzői vélemény van, amely megkérdőjelezi ezeket az adatokat. A GDP növekedés önmagában nem feltétlenül hat ki a jólétre, a fejlettséget azonban valóban növeli, pl. egy autópálya beruházás.

⁴ A 16+1 szám a Kína (+1) és 16 Közép- és Kelet-Európában (Central and Eastern Europe – CEE) elhelyezkedő ország együttműködésére utal. Az európai országokból 11 EU-tagállam (Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Csehország, Szlovákia, Magyarország, Szlovénia, Horvátország, Románia, Bulgária), 4 tagjelölt (Szerbia, Montenegró, Albánia, Észak-Macedónia), Bosznia-Hercegovina pedig potenciális tagjelölt ország. Szerbia, Bosznia-Hercegovina, és Észak-Macedónia kivételével pedig NATO-tagállamok is. A szervezet hivatalosan 2012-ben jött létre a varsói találkozón.

⁵ The Geographical Pivot of History, Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Geographical_Pivot_of_History (Letöltve: 2021.03.20.)

Nem elég nagy számú munkavállalóval rendelkezni, fontos az is, hogy a termelékenység mennyire hatékony. Így eljutunk a következő fontos tényezőhöz, ami a technológia. Általánosságban elmondható, hogy ha megnézzük a világ vezető nagyhatalmait, akkor az innováció és a modern technológiák alkalmazásában élen járnak, tehát termelékenységben is. Ez hozzásegíti őket a versenyelőnyük megőrzéséhez az áruk és szolgáltatások piacán. A nagyhatalmi pozíció megőrzéséhez a következő elengedhetetlen tényező az oktatás minősége. Ahhoz, hogy valaki innovatív legyen szükséges a megfelelő szakértelemmel rendelkeznie, amire a fiatal generáció minél magasabb szinten történő iskoláztatása útján tehet szert. A jó és átfogó oktatási rendszer, és a megfelelő szakemberek képzése feltétlenül fontos.

A vezető szereppel bíró államok esetében jellemző, hogy az érdekérvényesítés egyik fontos tényezője a kereskedelem, hiszen ezen keresztül remekül érvényesíthetik befolyásukat és alakíthatják a folyamatokat. Ha valaki képes exporttőré válni, – változatos és versenyképes áruk termelésével és előállításával, – azzal képes magának befolyást szerezni, igaz ez bizonyos esetekben növel(het)i a gazdaság kiszolgáltatottságát is. A nyersanyag és a természeti kincsek minél nagyobb mennyiségben történő birtoklása is előnyhöz vezethet – hiszen ezeket is lehet exportálni, valamint kevésbé van rászorulva egy adott ország másokra – ezért nem elhanyagolható szempont egy ország mérete sem (minél nagyobb, annál valószínűbb, hogy természeti kincsekben gazdag területről beszélhetünk.)

A következő tényező, amely szintén előnyhöz juttathat egy államot, az a fizetőeszközének (valuta) minél elterjedtebb használata a világban. Említhetnénk itt a dollárt, ami mióta vezető szerepbe került (adósságfinanszírozás, nemzetközi kereskedelemben betöltött szerep) jelentős előnyhöz juttatta az USA-t is. Ha egy ország célja, hogy valutája nemzetközi szinten is számottevő legyen, annak elsődleges feltétele, hogy a megfelelő mennyiségben álljon rendelkezésre és a nemzetközi piac is bízjon a annak stabilitásában. Legalább ilyen fontos, a konvertábilítás, és álljon mögötte egy megbízhatóan, transzparensen működő tőkepiac és bankrendszer. Egyértelmű, hogy a valuta stabilitásának a szilárd politikai háttér adja az alapját. Ha ezek a feltételek rendelkezésre állnak, akkor egy ország valutája könnyebben válhat nemzetközi szinten is elismertté.

A legutolsó pont, – amely talán egyértelműnek tűnhet – az nem más, minthogy egy országnak legyenek meg a kellő ambíciói a nagyhatalommá válást tekintve. Ehhez rögtön kapcsolódik még egy feltétel - a katonai erő. Az első pont nagyban meghatározza azt, hogy egy ország mennyit áldoz hadászatra, katonai erejének fejlesztésére, fegyverkezésre stb., hiszen ennek nagysága alátámasztja a nagyhatalmi törekvéseket.

A fentiek alapján tehát megállapíthatjuk, hogy 5-6 tényező mentén meg lehet határozni azt, hogy mi az, ami feltétlenül szükséges egy ország nagyhatalommá fejlődéséhez. A magas népességszám, a nagy földrajzi terület, a tengerekhez való hozzáférés, a GDP, az innováció megléte és a vezető technológiák alkalmazása, az erős valuta, valamint a katonai fölény és a vezető szerepre való törekvés mind olyan tényező, amely Kína rendelkezésére áll.⁶

Az ázsiai ország esetében egyértelmű, hogy a 3500 évnnyi történelmi múlt, a nagy népességszám, a rendkívül fejlett államigazgatási rendszer, valamint a diktatórikus berendezkedés is hozzájárult a nagyhatalommá válásához. Egy diktatúra elvei szerint vezetett országban ugyanis nagyon hatékonyan irányítja a vezetést a pénz oda, ahova azt ő kívánja. Fontos hozzátenni azonban, hogy pl. a termőföld tekintetében Kína igen kedvezőtlen helyzetben van: a megművelhető földterület csupán 10-12% az országban, így élelmiszerből importra szorul.⁷

⁶ Szapáry György – Plósz Dániel János (2019): Geopolitikai irányváltások a kialakulóban lévő új világrendben. *Hitelintézet* Szemle, 18. évf. 4. szám. p. 115–117. Forrás: <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/hsz-18-4-e1-szapary-plosz.pdf> (Letöltve: 2021.03.03.)

⁷ Kína megművelhető földterületére vonatkozó adatok, Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-china-agriculture-land-idUSKCN1IK059> (Letöltve: 2021.03.03.)

2. KONFLIKTUSOS KÉRDÉSEK ÉS KOOPERÁCIÓS LEHETŐSÉGEK A VILÁG ORSZÁGAIVAL

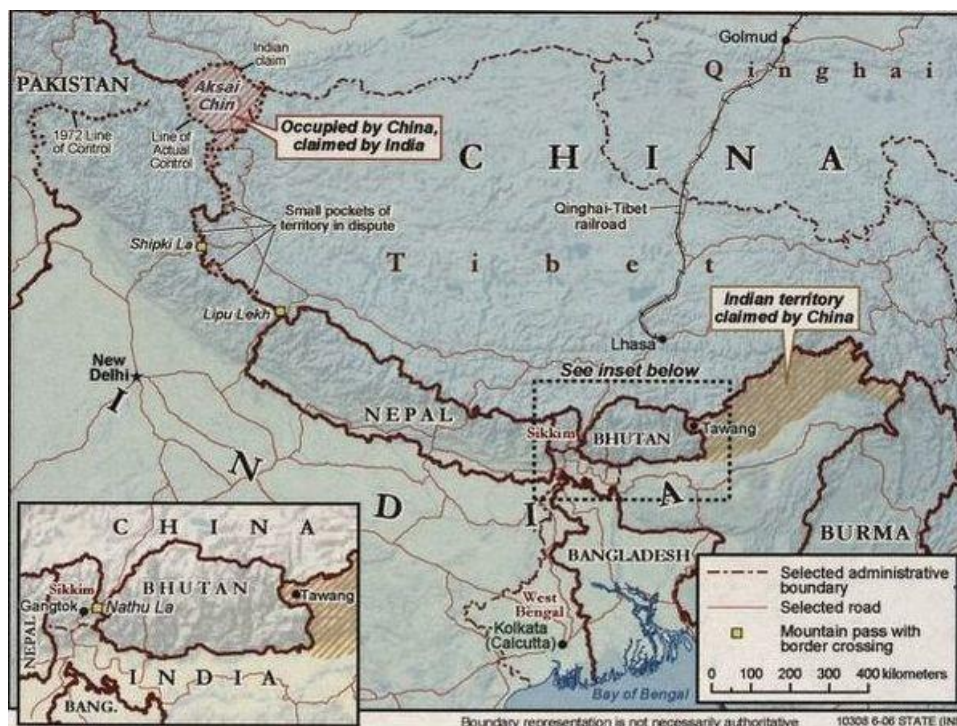
Dolgozatom első fő fejezetében Kína aktuálisan viselt konfliktusait veszem górcső alá „belülről kifelé” haladva, tehát először az ország szomszédságpolitikáját vizsgálom, ezen belül röviden ismertetem a – véleményem szerint – legfontosabbakat, amely: India, Oroszország, Japán, valamint a Dél-kínai tenger országai. Innen vezetem át a gondolatmenetet, és vizsgálom meg a mai világ talán legjelentősebb szembenállását, vagyis Kína és az Amerikai Egyesült Államok bilaterális kapcsolatait.

2.1. Kapcsolatok Indiával

Kína és India, a két ázsiai óriás. Népszámuk összesen eléri a 2,8 milliárd főt. A kettejük közötti konfliktus egészen 1950-ig vezethető vissza, nem sokkal a Kínai Népköztársaság és az Indiai Köztársaság kikiáltását követő időkig. Eleinte a kétoldali kapcsolat pozitív irányba mutatott, a határvonalak miatti viták azonban egyre hevesebbek lettek. Az a több mint 3500 km-es szakasz, amely a két ország között húzódik, annak következtében alakult ki, hogy Mao Zedong elfoglalta Tibetet, majd további két indiai területet (Aksai Chin, Arunchal Prades) is Kína fennhatóság alá helyezte.

Az ennek nyomán kialakuló vita a két ország között a következő években is megoldatlan maradt. 1960-ban Kína megelégedte, hogy a kérdést nem tudták a tárgyaló asztal mellett rendezni, így háborút indított India ellen. Az alig egy hónapos ütközet végül Kína fölényes győzelmével zárult. Peking visszavonta a hadseregeit a *tényleges határvonal* mögé, s ezzel kialakult a de facto mai határvonal, amely a konfliktus alapjául szolgált, és szolgál a mai napig.⁸

⁸ Inotai András – Juhász Ottó (2009): *A változó Kína*. Akadémia Kiadó, Budapest, p. 183–186.

2. ábra: A vörössel jelölt terület azt a területet, amely máig a két ország közötti konfliktusok alapjául szolgál.

Forrása: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:China_India_CIA_map_border_disputes.jpg
(Letöltve: 2021.03.04.)

A határviták – amelyek a mai napig is folynak – egyik jelentőségét Kína szempontjából az Aksai Chin régió elfoglalása adta, hiszen ez a terület köti össze Xinjiangot és Tibetet. Ezek a területek stratégiai, és infrastruktúrájukat tekintve is rendkívül fontosak, így Kína számára ezen területek felügyelete is kiemelt kérdés.

A háború lezárását követő időszakban a határvonal mentén szinte nap mint nap zajlottak ütközetek. Mindkét fél el akarta kerülni, hogy egy-egy ilyen összecsapás tovább eszkalálódjon, így ennek megakadályozására több közös megegyezést is aláírtak. Az egyik ilyen szerződésben elismerték az 1962-es határvonalakat, egy később kiadott dokumentumban pedig megegyeztek arról, hogy a de facto határvonalakat sem a kínai, sem az indiai fél nem lépheti át, illetve tiltották a fegyverek használatát.⁹ Egy ideig úgy tűnt, hogy sikerült rendezni a vitákat, mivel egy-két kisebb határvillongáson kívül 1975 óta nem háborúzott egymással a két ország. A bilaterális kapcsolatok pozitív fejlődési irányt mutattak. Ez a békésnek nevezhető időszak egészen 2020 tavaszáig kitartott.

⁹ Róma Ádám (2018: *A Kína-India Kapcsolatok Geopolitikája II: Út az 1962-es Háborúig.*

Forrás: <http://www.geopolitika.hu/hu/2018/12/28/a-kina-india-kapcsolatok-geopolitikaja-ii-ut-az-1962-es-haboruig/> (Letöltve: 2021.03.04.)

Kína elmondása szerint az újonnan kialakult éles konfliktus annak köszönhető, hogy az indiai katonák Kína területére támadtak. Rövid idő elteltével nyáron már abban reménykedhettünk, hogy a két félnek sikerült ismét a békés utat választania, és rendezték a vitát, ám június közepén a kínai külügyminisztérium szerint, indiai katonák provokáció céljából újra átlépték a határvonalat. A Galwan folyó menti összecsapás több tucat indiai katona halálát eredményezte.¹⁰

India miniszterelnöke – Narendra Modi – az összecsapást követően úgy fogalmazott egy a néphez intézett beszédében, hogy országát békés célok vezérlik, de ha provokálják, akkor ennek megfelelően fog reagálni és kiemelte: India számára a legfontosabb, hogy az integritását és szuverenitását megőrizze. Hozzátette, India a más országokkal viselt konfliktusait mindig igyekezett békés úton rendezni, és sosem provokáltak senkit.

Érezhető, hogy mindkét ország a másikat hibáztatja a kirobbant háború miatt, egyikük sem vállalja magára, hogy ő kezdeményezte volna a provokációt, ezért fontos mindkét ország nézőpontjából megvizsgálni az eseményeket.

Kína az utóbbi időben gyors tempóban kezdte fejleszteni a régióban infrastruktúráját, így sokkal korszerűbb út- és vasúthálózattal rendelkezik, mint India, aki szintén igyekszik ezt modernizálni, hogy utolérje szomszédját. Nem véletlen, hiszen a kínai oldalon meglévő fejlett infrastruktúra és hadsereg, valamint a határvonal közelében felállított katonai támaszpontok igencsak fenyegetőleg hatnak a határ túloldalán szolgáló katonákra. Ezek az események vezethettek ismét fegyveres összecsapásokhoz. Kína jelenlegi célja, hogy a határ menti területeket összekapcsolja az ország központi részeivel. Ez Indiával szemben hatalmas stratégiai előnyt jelenthet, hiszen a fejlett infrastruktúra hadi szempontból is kiemelten fontos.

A nyáron fellángolt konfliktusnak végül sikerült tárgyalások útján véget vetni, de a vita tényleges és végleges megoldása még várat magára. Nem könnyíti meg a helyzetet, hogy mindkét fél a másikat hibáztatja, s úgy látja a másik provokálta ki az összecsapásokat. A két ország vezetőinek felfogása pedig abban megegyezik, hogy egy esetleges konfliktusból való kihátrálást a gyengeség jeleként értelmeznék, s ezt egyikőjük sem hajlandó felvállalni.¹¹

¹⁰ Portfolio (2020): Összecsaptak Kína és India katonái, több tucat halott. június, Forrás: <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200616/osszecsaptak-kina-es-india-katonai-tobb-tucat-halott-437320> (Letöltve: 2021. 03.04.)

¹¹ Háda Béla (2019): *Világtörténet* 9. évf., p. 366–385. Forrás: http://real.mtak.hu/103429/1/VT_2019-3_Hada.pdf (Letöltve: 2021. 03.04.)

A konfliktus diplomáciai úton történő rendezése tehát még hátra van, s az is lehet, hogy soha nem fog bekövetkezni. Indiában a „Kína ellenesség” tettekben is mérhető, hiszen olyan szankciókat vezettek be, amelyek a kínai befektetéseket jelentősen hátráltatják, de az importtal szemben is felléptek (korlátozták pl. a Huawei 5G hálózatának kiépítését).

A két ország megpróbálta megoldani tárgyalás útján a helyzetet, ám augusztusban újra kiéleződtek a harcok, amikor Kína elmondása szerint ismét indiai katonák hatoltak be a Pangong-tó körül található kínai területekre. Válaszlépként Kína jelentősen megnövelte a határ menti területeken szolgálatot teljesítő katonák számát, amit India fenyegetésként értelmezett, s idővel a határ mindkét oldalán növekedni kezdett a katonai jelenlét. A diplomáciai úton történő konfliktus rendezés egyre reménytelenebbnek tűnt, hiszen a két ország kapcsolata talán elérte a mélypontját. A határvonal mentén nagyjából 50 év elteltével ismét éles harcok folytak.

Szeptember elején a Shanghaji Együttműködési Szervezet Moszkvában tarott ülést. Az értekezlet végén Kína és India külügyminisztere szemtől szemben tárgyalt egymással, május óta először. A tárgyalást követően kiadott közös nyilatkozatban azt hangoztatták, hogy mindkettejük országának elsődleges érdeke az, hogy békés úton rendezzék a vitát – legalábbis a külvilág felé előszeretettel kommunikálják ezt –, s hosszú távon is fenntartsák ezt az állapotot, ám továbbra sem ismerte el egyik fél sem, hogy ő kezdeményezte a konfliktust, így a tárgyalások ezúttal is kudarcba fulladtak. Ezt követően Kína és India egyaránt növelte a katonai jelenlétet a Pangong-tó körül, ahol mondhatjuk, hogy háborús készültség alakult ki.¹²

Kína indiai nagykövete, Sun Weidong az események ellenére is bízik benne, hogy a két ország mégis képes tárgyalások útján enyhíteni a feszültségeket, de ehhez első számú feltétel, hogy az egymás iránti bizalom visszaálljon. Kína és India külügyminisztere aláírt egy 5 pontból álló egyezményt – lényegében a bizalom kiépítését szolgáló intézkedésekkel –, amely szerintük jó alapot biztosít a jövőben folytatott diplomáciai tárgyalások számára. Kína hozzátette, hogy amennyiben a megállapodás sérül, készen állnak csapást mérni India katonáira. Ami biztos tehát, hogy egyik fél sem veti el egy újabb fegyveres konfliktus kialakulásának lehetőségét szuverenitásának megőrzése érdekében, de nem ez az elsődleges céljuk. Ahhoz, hogy ezt elkerülhessék hatékony diplomáciai tárgyalásokra van szükség, ezért reménykedjünk abban, hogy az együttműködés és a békés egymás mellett élés érdekében konszenzusa jutnak, s nem a határmenti haderő növelése lesz ez az intézkedés. Ez ugyanis akár egy regionális (hideg)háború kirobbanását is előidézheti.

¹² Inotai – Juhász, i.m., p. 183–186.

Korai lenne kijelenteni, hogy a diplomáciai tárgyalások megoldásra vezetnek majd, de legalább az erre való törekvés megvan mind a két ország részéről. Ez lenne mindenki érdeke, hiszen nukleáris erejét tekintve mindkét fél veszélyt jelent a másik számára. Ha tehát a tárgyalások nem vezetnek sikerre, akkor a legrosszabb forgatókönyv szerint, akár ezen fegyverek bevetésétől is tarthatunk, ami beláthatatlan következményekkel járna, ezért valójában egyikőjüknek sem áll érdekében éles háborúba kezdeni.

A két ország szempontjából tehát a legjobb, ha folytatják a kísérletet arra vonatkozóan, hogy békés, diplomáciai úton rendezzék konfliktusukat, s tovább folytassák az egymás iránti bizalom kiépítését a jövőben.¹³

2.2. Kínai-orosz kapcsolatok

Ezen bilaterális kapcsolat erősen befolyásolja a mai világpolitikát, ezért fontosnak tartom, hogy ezt a relációt is vizsgáljam a dolgozatomban. Oroszország számára, gazdasági és külpolitikai szempontból egyre növekszik a Távol-keleti régió jelentősége. Ezen belül is stratégiai szerepe van a kínai-orosz kapcsolatoknak. Moszkva célja, hogy ezt az együttműködést a lehető legmagasabb szintekre fejlessze, Kína érdeke pedig szintén hasonló, mivel Oroszország egyfajta hátszín szerepe számára, így nyugodtan koncentrálhat a térségben egyéb céljaira.

1991-től a két ország kapcsolatában új fejezet kezdődött. Miután a Szovjetunió felbomlott, Oroszország szerepe a világpolitikában jelentősen átértékelődött. Már nem számított nagyhatalomnak, s ezzel befolyásából is veszített gazdasági és katonai értelemben is. Kína ekkoriban még nem volt nagyhatalom – maximum regionális értelemben – de már ebben az időszakban is igen gyors tempójú fejlődést diktált. A két ország történelme során a nyugati világtól eltérő úton járt, ennek következtében riválisaikat is sokszor ugyanazon nemzetek jelentették.

Mégsem volt ritka azonban, hogy egymással is kialakultak kisebb-nagyobb konfliktusaik, pl. annak köszönhetően, hogy a 2000-es évek elejére Kína gazdasági szempontból lekörözte Oroszországot, amit a korábbi gazdasági nagyhatalomnak számító országnak meg kellett emésztene. Azon álláspont, hogy az Amerikai Egyesült Államok befolyását és erejét valamilyen módon vissza kell vetni, Kína és Oroszország számára is egyértelmű volt.

¹³ Miklós Norbert (2020): *Kína-India párharc – nem lesz ebből harmadik világháború*. Antal József Tudásközpont. Forrás: <https://ajtk.hu/hu/kutatas/kutato-i-blog/kina-india-parharc-nem-lesz-ebbol-harmadik-vilaghaboru> (Letöltve: 2020.03.05.)

Felismerték, hogy együtt milyen megkerülhetetlen tényezőt jelentenek globálisan is. Bár alapvetően a politikai berendezkedés szempontjából különbözőek, fontos közös vonás, hogy mindkét országban bevett gyakorlat, hogy az aktuális vezető autokrata módon gyakorolja a hatalmat. Egyik félben sincs meg a törekvés arra vonatkozóan, hogy egy nyugati világhoz hasonló rendszert építsenek ki, s kifejezetten rosszul élik meg, hogy a nyugati világ nem fogadja el az ő normáikat.

További közös vonás, hogy hasonló az álláspontjuk olyan kérdésekben, mint az emberi jogok, vagy a kisebbségek. Az ilyen kérdéseket belügynek tekintik, és nem tűnnek beleszólást a nyugati világ részéről. Ez a közös szemlélet és értékrend megteremtette a két fél között egy stratégiai együttműködést. Fontos eredménynek számított, hogy 1991-et követő időszakban a határokat érintő kérdéseket is sikerült megoldani, így 2008-ig nem is került erő a kérdés.¹⁴

Kína és Oroszország együttműködése begyűrűzött a nemzetközi szervezetekbe is. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának kibővítését szorgalmazó kezdeményezéssel egyikőjük sem ért egyet, illetve nem hajlandóak lemondani vétőjogukról sem. Az IMF szervezetén belül pedig vezetői szinten kívánnak nagyobb befolyásra szert tenni. Az együttműködésnek köszönhető, hogy Kína rendszeresen importál hadi eszközöket Oroszországból, s mivel Kínával szemben az USA és az EU tagállamai fegyverembargót vetettek ki, az oroszok lettek a legjelentősebb fegyverbeszállítói az ázsiai országnak: az orosz hadiipari export 25%-a megy Kínába.¹⁵

A két ország együttműködésének és stratégiai partnerségének egyik fontos állomása a Shanghaii Együttműködése Szervezet 2001-es megalapítása. Alapvetően biztonságpolitikai szerveződésként jött létre, ám napjainkra már olyan területeken is együttműködnek, mint a gazdaság vagy a szociális fejlesztések. Elsődleges céljuk a terrorizmus és a szélsőséges szervezetek elleni közös fellépés. A szervezet tagjai: Kína, Oroszország, Kazahsztán, Tádzsikisztán, Üzbegisztán, Kirgizisztán, illetve a később becsatlakozó Pakisztán és India. A szervezet központja Pekingben van.

Az olyan ellentétek miatt, mint pl. Kína és India határvitái a szervezeten belül is konfliktusok forrása. A tagok megállapodtak arról, hogy nem indítanak egymás ellen háborút, illetve, ha valamelyik tagország fegyveres konfliktusba kerülne, akkor közösen hoznak döntést az esetleges teendőkről és a válaszlépésekről. A szerveződés elsődleges célja, hogy az USA erejét ellensúlyozzák. Meg kell jegyezni, hogy bár egyelőre nem tekinthető olyan – katonai szempontból – jelentős szövetségnek, mint a NATO, de befolyásuk folyamatosan nő.

¹⁴ Horváth Csaba (2014): *A kínai-orosz viszony alakulása Kína felemelkedése és a kínai-amerikai versengés tükrében*. Budapest.

¹⁵ Inotai – Juhász, i.m., p. 183–186.

A 2000-es éveket követő időszakban Kína és Oroszország a gazdaság terén is szorosabbra fűzték az együttműködést. Ezen együttműködés alapját legfőképpen a hadiipar, az energia, illetve az infrastrukturális beruházások adják. Oroszország többek között műtrágyát, valamint szénhidrogént szállít Kínába. Fontos szót ejteni róla, hogy 2010 óta a két ország nem USD-ben, hanem saját valutájában bonyolítja a kereskedelmet. Ez a lépés is azt szolgálta, hogy az amerikaiak valutájának szerepét csökkentsék, a kínai valuta pedig megerősödhesen a nemzetközi kereskedelemben.¹⁶

Kína Oroszország legjelentősebb külföldi hitelezője, 2008 óta támogatja ilyen módon partnerét. A két ország gazdasági együttműködését tekintve megfigyelhető egyfajta kettősség, hiszen míg Oroszország számára elengedhetetlen lenne, hogy a Távol-keleti régióval megerősítse együttműködését, Moszkva részéről azonban jogos az aggodalom, hogy a hatalmas kínai befolyás miatt az egész Távol-keleti régió Peking „uralma” alá kerül.

A két ország gazdasági együttműködésének egyik legfontosabb pillére a BRICS. A multilaterális szervezet tagjai: Kína, Oroszország, India, Brazília és a Dél-afrikai Köztársaság. Mindegyik tagország régiójában jelentős szereplő gazdasági és politikai szempontból. A BRICS országok egyik legfontosabb eredménye, hogy létrehozták a New Development Bank (Új Fejlesztési Bank) intézményét 50 milliárd USD alaptőkével, amelyet azóta közel duplájára emeltek. Az intézmény célja, hogy megtörje a Világbank egyeduralmát.

Jelenleg is zajlanak az együttműködések a két ország között, amelyeknek a legfontosabb célja az USA elleni közös fellépés. Idén márciusban Szergej Lavrov Kínába látogatott, ahol magas szintű tárgyalások kezdődtek az amerikai hegemonia visszaszorítása érdekében. Az orosz fél szerint országa jelenlegi egyik legfontosabb feladata, hogy Kínával megerősítse a magas szintű együttműködést, amelyen keresztül előmozdíthatják a globális fejlődést, illetve biztosíthatják a nemzetközi rendet. Lavrov úgy értékelte, hogy napjainkban az orosz-kínai kapcsolatok a „csúcson vannak”, mivel szerinte azok mentesek az ideológiai vitáktól.¹⁷ A két ország nemrégiben az együttműködésüket egy új szintre emelve egy tudományos holdbázis létrehozásáról írt alá megállapodást.¹⁸

¹⁶ Deák András – Szunomár Ágnes (2015): Az orosz-kínai reláció a 21. század elején – haszonelvű kapcsolat vagy világpolitikai tandem? *Nemzet és Biztonság*, p. 2–18. Forrás: http://real.mtak.hu/34137/1/-cikkek-nb_2015_1_03_deak.pdf (Letöltve: 2021.03.29.)

¹⁷ Oroszország Kínával fogja össze az USA ellen, Forrás: <https://24.hu/kulfold/2021/03/22/oroszorszag-kina-osszefogas-usa/> (Letöltve: 2021.03.29.)

¹⁸ Kaufmann Balázs (2021): *Közös Holdbázist hoznának létre az oroszok és a kínaiak*. Forrás: <https://444.hu/2021/03/09/kozos-holdbazist-hoznanak-letre-az-oroszok-es-a-kinaiak> (Letöltve: 2021.03.29.)

Összegezve dolgozatom ezen részét megállapíthatjuk, hogy bár a két ország kapcsolatát az elmúlt évtizedek alatt több konfliktus is beárnyékolta, alapvetően mindkettőjük érdeke, hogy a szoros stratégiai partnerséget fenntartsák. Kína napjainkban egyre inkább a világ vezető nagyhatalmi szerepére tör, s az a tény, hogy Oroszország egyfajta „hátszágként” áll mögötte, nagyban elősegíti ezen törekvéseit. Közös érdekek vezérik őket, többek között az USA hegemon hatalmának megtörése érdekében is.

A már korábban létrejött, de főként a nyugati nagyhatalmak által vezérelt nemzetközi szervezetek, – mint például a G7 – ellensúlyozására létrehozzák saját szerveződéseiket, ilyen a BRICS, vagy a Shanghaji Együtműködési Szervezet. Ezen szervezetek létrejötte és a két ország együttműködése olyan esemény, amelyet egyik nyugati nagyhatalom sem hagyhat figyelmen kívül, és minden bizonnyal meghatározza majd a következő évtizedekben zajló világpolitikai eseményeket.¹⁹

2.3. A feszültségekkel teli japán-kínai kapcsolatok

Kínában az általános vélekedés, hogy Japán nem egy önálló politikai tényező, csupán az Amerikai Egyesült Államok szövetségese. Nem véletlenül hemzseg a kínai-amerikai-japán háromszög a konfliktusoktól, hiszen önmagában Kína és Japán kapcsolata is kifejezetten problémás. Ennek egyik fő oka, az erőviszonyok változása. Míg a 19. század második feléig Kínáé volt a vezető szerep a Kelet-ázsiai régióban, ez a 20. századra megváltozott és Japán vette át ezt a pozíciót.

A 2000-es évekre ismét változás állt be a világpolitika színterén, s Kína ismét az élre tört, ezúttal gazdasági értelemben jóval leelőzve Japánt. Ezzel olyan mértékű befolyásra szert tette, amit Japán már fenyegetésként él meg. Tovább terheli a két ország kapcsolatát az a történelmi háttér, amit maguk mögött tudhatnak, vagyis az a számos atrocitás, amit Japán Kína ellen elkövetett a II. világháború folyamán. A „japán ellenesség” a mai napig is fontos része a kínai nemzeti identitásának. Kína ilyen szintű megerősödése a japánok számára katasztrófának tűnhet, hiszen ezzel elvesztették vezető szerepüket a Kelet-ázsiai régióban, ugyanakkor Kína szintén térségbeli legfőbb riválisaként tekint Japánra.²⁰

A két ország konfliktusa azonban nem csupán regionális szintű, hiszen mindkettőjüknek vannak arra irányuló kezdeményezései, amely egymástól távol eső régiók összekapcsolását célozza.

¹⁹ P. Szabó Sándor – Horváthné Varga Polyák Csilla (2020): *Lehetőségek és kihívások a magyar-kínai kapcsolatok területén*. I. kötet, Dialóg Campus, Budapest, p. 189–193.

²⁰ Inotai – Juhász, i.m., p. 183–186.

Kína és Japán kapcsolatát tovább terhelik a területei viták, a Diayou-szigetek miatt. A szigetcsoport Tajvan és Okinava között található, Japán fennhatósága alatt áll, azonban Kína is igényt tart a területre, a halászati jogok, a közeli gáz- és olajlelőhelyek, valamint stratégiaileg meghatározó elhelyezkedése miatt, hiszen Kína számára a Csendes-óceánra való kijutást segítené. A térségben legutóbb 2012-ben volt éles konfliktus, ám a mai napig gyakran fordul elő kisebb-nagyobb feszültség a halászhajók és a parti őrség között is.

További feszültségre okot adó tényező, az a dokumentum, amelyet 1947-ben érvényesítettek, és amelyben Japán vállalta, hogy lemond a szárazföldi, tengeri és légi haderő fenntartásáról. (Japán rendelkezik fegyveres haderővel, az ún. Önvédelmi Erőkkel, ám ez nem minősül teljes értékű hadseregnek.) Abe Sinzo japán miniszterelnök azonban többször amellet érvelt, hogy Japán számára szükséges gazdasági erejével egyenértékű katonai erővel rendelkeznie. Ezt elsősorban az Észak-koreai fenyegetés miatt tartják indokoltnak, azonban a kínaiak szemében ez igen erős nemtetszést váltott ki, főként történelmi tapasztalataik miatt.²¹

Az USA szerepe ebben a bilaterális kapcsolatban is jelentős, ugyanis az USA és Japán régi szövetségesek, a japánok védelméről tulajdonképpen az amerikaiak gondoskodnak egyfajta „védőháló” biztosításával, illetve amerikai katonák Japán területen történő állomásoztatásával.

Amennyiben Japán ténylegesen módosítaná az alkotmányt, amelyben lemondott a felfegyverkezés jogáról, az igen jelentős katonai versenyt eredményezne a régióban, s a japán-kínai viszony minden bizonnyal tovább romlana.²²

2.4. Kína és a Dél-kínai tenger államainak kapcsolatai

A tajvani kérdés mellett úgy gondolom, hogy ez az a konfliktus, amely napjainkban igazán jelentős, nem véletlenül övezi nemzetközi szinten is kiemelt figyelem. Ez érthető is, hiszen a tengeri térség több szempontból is kulcsfontosságú. Egyrészt a tenger mélyén jelentős szénhidrogén lelőhelyek találhatóak, másrészt a halászat is fontos ágazat, de ami talán a legfontosabb és legkiemelkedőbb szempont, hogy itt halad át a világ egyik legfontosabb tengeri kereskedelmi útvonala, évi 5 billió USD értékű áruval.

²¹ Salát Gergely (2019): Kína és szomszédai: biztonsági körkép. Tematikus összeállítás • veszélyes vizeken – biztonsági kihívások a távol-keleten. *Magyar Tudomány*, 180. évf. 4. sz. p. 550–551. Forrás: http://www.epa.hu/00600/00691/00187/pdf/EPA00691_mtud_2019_04_545-557.pdf (Letöltve: 2021. 03.22.)

²² Inotai – Juhász, i.m., p. 183–186.

Itt halad át pl. Kína nyersolajimportjának 80%-a, Tajvan energiainportjának 60%-a. Kínára nézve tehát több szempontból is stratégiai fontosságú, hogy a terület feletti ellenőrzést megszerezze, hiszen így biztonságban tudhatná az egyik legjelentősebb export-import útvonalát, valamint komoly előfőlényt vívna ki magának a Dél-kínai tenger többi államával szemben. Azonban bizonyos szigetekre és tengeri területekre olyan államok is igényt tartanak, mint Brunei, Malajzia, Vietnam, a Fülöp-szigetek vagy Tajvan, így ezen országok konfliktussal terhelt kapcsolatban állnak Kínával.²³

Az Amerikai Egyesült Államok meglátta a konfliktusban rejlő lehetőséget és gyakran tart itt hadgyakorlatokat. Ilyenkor rendszeresen megközelítik a kínaiak bázisait hajóikkal és repülőikkel. Nem véletlen tehát, hogy a térségben nagyon gyakoriak a – sokszor halálos áldozatokat is követelő – kisebb nagyobb összecsapások.

2010 óta Kína gyors tempójú hadierő fejlesztéseket hajtott végre, annak érdekében, hogy a térséget ténylegesen felügyelni tudja. Ennek egyik eredménye, hogy 2011-ben vízre szálltak az első repülőgép hordozó hajóikkal, 2017-re elkészült a második, 2020-ban a harmadik, jelenleg pedig a negyediket tervezik.

Ezenkívül Kína speciális módszerrel bővíti a Dél-kínai tenger szigeteinek területét, hogy a kihasználható részeket megnövelje, majd katonai bázisokat, kikötőket, repülőtereket és légvédelmi rendszereket építsenek itt ki. Nem véletlen, hogy az ilyen jellegű munkálatokat a Dél-kínai tenger szinte összes állama, valamint az USA is ellenezte. Az USA azonban, élén a ciklusa végén járó Obama elnökkel már nem kívánt nyíltan konfliktust vállalni Pekinggel, így nem is avatkozott be a térségben folytatott munkálataiba. A Trump adminisztráció nehéz helyzettel találta magát szemben, amit lényegében csak fegyveres konfliktus útján tudtak volna megoldani.²⁴

²³Ben Werner (2020): *New Air Bases, Baby Cabbage Key to Chinese Long-Term Claims in South China Sea*.
Forrás: <https://news.usni.org/2020/06/03/new-air-bases-baby-cabbage-key-to-chinese-long-term-claims-on-south-china-sea> (Letöltve: 2021.03.23.)

²⁴Salát, i.m. p. 554–556. Forrás: http://www.epa.hu/00600/00691/00187/pdf/EPA00691_mtud_2019_04_545-557.pdf (Letöltve: 2021.03.23.)

3. KÍNA ÉS AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK KAPCSOLATAI

Mind az Amerikai Egyesült Államok mind pedig a Kínai Népköztársaság olyan jelentős és hatalmas befolyással bíró nagyhatalommá nőtte ki magát a 21. századra, amelyek gazdasági, katonai és geopolitikai szempontból egyaránt megkerülhetetlenné tette őket. Egymáshoz való viszonyulásuk alapjaiban határozza meg a világpolitika alakulását, hiszen ezek alakulása az egész világrendben rendszerszintű változásokat eredményezhetnek. Az amerikai közvélemény Kína felemelkedését egyfajta fenyegetésként éli meg, amelyet fel kell tartóztatni. A két ország kapcsolatában valóban számos konfliktusforrás van, s ennek végleges megoldása feltételezhetően még nem a közeljövőben fog megvalósulni.

Dolgozatom ezen részében arra szeretnék rávilágítani, hogy milyen jelentőséggel bír a világra e két nagyhatalom kapcsolatának alakulása, dinamikája, s ehhez szükségesnek tartom megvizsgálni az USA korábbi és jelenlegi vezetésének Kína politikáját, s azt, hogyan változott ezáltal a két fél kapcsolata.

USA és Kína – a világ két legnagyobb gazdasága – kijelenthető, hogy nagyon erős függésben áll egymással. A két ország közötti gazdasági kapcsolatok fejlődése a hidegháború lezárását követően kaptak igazán nagy lendületet. Kapcsolatuk 1784-re vezethető vissza, amikor a USS Empress of China a nemrég függetlenedett amerikaiak nevében először kikötött Kanton partjainál. Az USA-t elsősorban a tea, a porcelán és a selyem vonzotta a térségbe, főként ezzel kívántak kereskedni. (Amerikába kínaiakat először vasútépítéshez hívtak be, mivel ekkor igen olcsó munkaerőnek számítottak. Úgy, mint a feketét, a kínaiakat is gyakran ért hátrányos megkülönböztetés, sok volt a diszkriminatív törvény ekkoriban velük szemben is.) Az 1800-as évek elejétől már orvosok is érkeztek Amerikából, és ezzel párhuzamosan a kínaiak is elkezdtek beutazni az Államokba. Miután Kína a britekkel szemben elvesztette az ópiumháborút, az ezt követő egyenlőtlen nankingi szerződések jelentősen meghatározták az ország tárgyalási pozícióját az ezt követő időszakban. 1844-ben az amerikaiak minden követelésének eleget téve megszületett az első megállapodás a két ország között és az USA előtt új kikötők nyíltak meg.

Ahogy azt már korábban említettem az első ópiumháborúban elszenvedett vereségük után megkezdődött a kínaiak számára az az időszak, amelyet a „megaláztatás évszázadának” vonult be történelmükbe. Ez az időszak a népköztársaság megszületéséig tartott, s a kínaiak számára máig szinte feldolgozhatatlan sokk, hiszen az ország elvesztette önrendelkezési jogát, s ezzel együtt a méltóságát is, amire addigi történelme során nem volt példa.

Hosszú évszázadokon át tartó vezető hatalmi státuszából olyan országgá vált, amelyet szinte minden tekintetben leköröztek. Ebből fakadóan sokan látják egyfajta „revansnak” a 21. századra bekövetkezett felemelkedésüket a Nyugattal szemben, melyet a köztudatban gyakran az USA-val azonosítanak. A kínai köztudatban, a történelmet felszínesen szemlélők számára is egyértelmű, hogy a legnagyobb befolyással az EU és Japán rendelkezett (Isd. ópium háborúk, Japán megszállás) Ez az állítás azonban nem feltétlenül állja meg a helyét, hiszen Kína szenvedéseiret nagy részben nem az USA, hanem Európa és Japán okolható.

Az USA először 1899-ben kezdett „Kína politikát” folytatni, amikor elkezdtek a nyitott kapuk elve mentén külpolitizálni.²⁵ Ez a kapcsolat mára olyan szintre fejlődött, hogy az USA elnökei számára mindig is kulcsfontosságú külpolitikai kérdésként szükséges kezelnie Kínát.

A következő részekben a Bush adminisztrációtól kezdve, a nemrégiben megválasztott Joe Biden elnökig vizsgálom milyen módon alakult az USA külpolitikai stratégiája.

3.1. George W. Bush Kína-politikája

A korábban is jellemző ellentmondásos politikai hozzáállást a két ország kapcsolatát illetően George W. Bush is tovább vitte elnöksége során.

2001-2008 között igen jelentős eseményeknek lehettünk szemtanúi a kínai-amerikai kapcsolatokat vizsgálva. A bilaterális kapcsolatok gazdasági szempontból is szintet léptek, hiszen kereskedelmi és befektetési megállapodások jöttek létre, ugyanakkor az USA kezdte felismerni, hogy Kína belátható időn belül (gazdasági és/vagy katonai) fenyegetést jelenthet az USA-ra, s ez komoly feszültségeket eredményezett.

Mint azt már említettem, az amerikai elnökök kampányának jelentős részét képezik a Kína ellenes felszólalások, – többek között az olyan kérdések miatt, mint Tajvan, vagy az alapvető emberi jogok – ez nem volt máshogy Bush esetében sem. Az elnök külpolitikájának középpontjában a demokratikus „nyugati” értékek védelme állt, ám az ő esetében megfigyelhető volt egy bizonyos kettősség a Kína politikáját illetően, ugyanis hol partnerként, hol vetélytársként tekintett az ázsiai országra. Ugyanakkor beszédei során nyomatékosította, hogy a Kínával szembeni fellépés az USA részéről szigorodni fog, s inkább többször tüntette fel Kínát ellenfélként.

A gazdasági együttműködés fontosságát felismerve, egyfajta viszonyt fenn kívánt tartani az adminisztráció, viszont biztonságpolitikai megfontolásból Kína feltartóztatása volt a legfőbb

²⁵ Háda Béla – Matura Tamás (2020): *Az Amerikai Egyesült Államok ázsiai kapcsolatai*. Dialóg Campus, Budapest, 186–193.

cél. A két ország közti kereskedelem fontosságát viszont felismerte, s szorgalmazta is, amely egyes vélekedések szerint hozzájárulhatott Kína haderejének fejlődéséhez.

Nem tett jót a két ország kapcsolatának, hogy Bush nyíltan kiállt Tajvan mellett. Támogatásáról többek között a fegyvereladások útján biztosította a szigetországot, de az amerikai a vezetésre jellemző kettősség sem segítette a jó viszony kialakítását.

Mint annyi minden mást, az USA Kínához fűződő viszonyát is megváltoztatták a szeptember 11-i terrortámadások. Az eseményeket követően az USA az együttműködés irányába mozdította a kapcsolatokat, s együttműködni kívánt Pekinggel, ugyanis az amerikai vezetés felismerte Kína szerepének fontosságát a terrorizmus elleni küzdelemben, és külpolitikájuk inentől kezdve a közös érdekeket hangsúlyozta. Washington számára egyértelmű volt, hogy nem éri meg a gazdasági együttműködést politikai vitákkal veszélyeztetni.²⁶

Robert Zoellick, a Bush adminisztráció alatt külügyminiszter-helyettesként szolgálva azt a megállapítást tette, hogy sem a hidegháborús, sem a 19. századi európai szabályokat nem lehet Kínával szemben alkalmazni. Új felfogásként Kínát egyfajta „responsible stakeholder” szerepében kívánta feltüntetni. Ennek a lényege, hogy Kína ugyanolyan mértékben vegye ki a részét a nemzetközi liberális rend fenntartásában, és annak feladataiban, mint amennyire előnye származik ebből. Kína figyelmét felkeltették azonban az USA azon megnyilvánulásai, miszerint készen állnak Tajvan védelmére kelni egy esetleges fegyveres konfliktus kirobbanása során is.

Bush elnök másodszori megválasztását követően a gazdasági együttműködés terén is kezdett elmérgesedni a viszony. A kínaiak ugyanis régóta be nem váltott ígérete volt, hogy árfolyammeghatározási mechanizmusukat mielőbb megreformálják, ám ezt évekkel később sem tették meg. Ezzel kapcsolatban pedig az USA komoly aggodalmát fejezte ki. További feszültségekhez vezetett, hogy a kínaiak folyamatosan növelték a katonai kiadásokra fordított költségeiket, s ez immáron szemet szúrt az USA-nak is, valamint felismerték, hogy hosszú távon sem tervezik csökkenteni a kínaiak a védelemre fordított kiadásaikat. 2006-tól az új pénzügyminiszter – Henry Paulson – a gazdasági együttműködés fenntartása, és bővítése mellett volt, ami nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az USA immár kevésbé kétértelmű stratégiát folytatott és nagy hangsúly helyeződött a gazdasági kapcsolatokra.

Egyes vélekedések szerint, az, hogy Washington ilyen szintű gazdasági együttműködést folytatott Kínával, hozzásegítette az ázsiai országot ahhoz, hogy napjainkra az USA számára a

²⁶ Bill Gertz (2004): *The China Threat – How the People’s Republic targets America*. Regnery Publishing, Washington, p. 93–142.

legnagyobb kihívást jelentse. A Bush vezetés alatt az amerikaiak számára felismerhetővé vált, hogy a két ország jelentős gazdasági függésben van egymástól. Amerikai cégek tömegének jelentett Kína óriási és nélkülözhetetlen piacot, Kínának pedig az amerikaiaktól származó technológia volt fontos.

Annak érdekében, hogy újfajta keretet adjanak együttműködésüknek, a két ország között megszületett a Stratégiai Gazdasági Párbeszéd. Ennek keretein belül a két fél pénzügyminisztere minden évben kétszer tárgyalásokat folytattak. Az USA igyekezett fenntartani egy stabil nemzetközi környezetet, amelyben Kína fejlődhet, ám a másik fél szemében Washington unilaterális fellépése aggodalmat keltett, s meggyőzte Kínát arról, hogy a legjobban akkor jár, ha katonai eszköztárát is elkezd fejleszteni, s ezzel nemzetközi szinten is kiterjesztheti a befolyását.

3.2. Barack Obama Kína politikája

Barack Obama elnök Kínával való viszonyában ugyanúgy megfigyelhető az a kettősség – az együttműködés fontosságának felismerése, ugyanakkor bizonyos szinteken Kína feltartóztatásának szándéka –, mint elődeinél. Az új adminisztráció azonban egy gazdaságilag és katonailag minden eddiginél erősebb Kínával találta magát szemben, ami új alapokra helyezte az USA stratégiáját. Ahogy erősödött a kínai külpolitikai befolyás, úgy lépett fel az Obama adminisztráció is egyre határozottabban, s szorult egyre hátrébb a kezdeti időszakra jellemző párbeszédre alapuló megoldás.

Az elnök azonban a kezdetektől nyitott Kína felé, több (összesen 3) hivatalos úton is meglátogatta ázsiai partnerét. Hillary Clinton külügyminiszter is többször hangsúlyozta, hogy a két ország együttműködése igen jelentős, hiszen így még hatékonyabban tudnak fellépni a „közös problémákkal” szemben, az amerikaiak nyitott hozzáállását Pekingben is üdvözltek, így megszületett a Stratégiai és Gazdasági Párbeszéd. Az újonnan megszületett együttműködés keretében a két ország kapcsolatának alakulására a pénzügyminisztériumon (gazdasági együttműködések felügyelete) túl, immáron a külügyminisztérium (kül-és biztonságpolitikai kérdések) is hatást gyakorolt. Ez kétségtelenül új színt emelte a kínai-amerikai bilaterális kapcsolatokat.

Ugyancsak Obama elnöksége alatt létrejött az ún. Pivot to Asia, amely a kínai-amerikai kapcsolatokat kívánta keretbe foglalni. Az USA újfajta megközelítést alkalmazott és az együttműködést szorgalmazta Kínával, valamint elismerték az ázsiai ország világpolitikai és gazdasági szerepének fontosságát, olyannyira, hogy ösztönözték is Kínát a minél aktívabb nemzetközi szerepvállalásra.²⁷

A kezdetekre jellemző párbeszédre alapuló és hatékonynak tűnő együttműködés 2009-től kezdődően hanyatlani kezdett, s úgy tűnt az Obama féle nyitottabb felfogás a külpolitikát illetően kudarcot vallott. 2009-ben Kína egyre keményebben lépett fel a Dél-kínai tenger térségében és ez biztonságpolitikai szempontból aggasztotta az USA-t. Ugyancsak feszültséget szült a két fél között, hogy a koppenhágai klímakonferencián Peking nem lépett fel konstruktívan. Később Kína szemében az USA cselekedete váltott ki nemtetszést, amikor az amerikaiak egy közel 3 milliárd dollár értékű fegyvereladásról állapodtak meg Tajvannal. A Dél-kínai tengeren közben Kína fellépése és területi igényei egyre agresszívabb formát öltöttek (Peking ekkor kezdte igazán prioritásként kezelni a térség ügyét), az USA pedig nyíltan az ASEAN tagországai mellett állt.²⁸

Obama elnöksége idején Xi Jinping kihirdette az „új típusú nagyhatalmi kapcsolatok” elvet. Ez több szempontból is jelentős, egyrészt elismerték az USA-val való kapcsolatuk fontosságát, másrészt egyértelműen jelezte, hogy Kína teljes értékű nagyhatalomként tekint magára, és ennek megfelelően fog a jövőben viselkedni.

3.3. Donald Trump Kína politikája

Sokan értékelik úgy, hogy Donald J. Trump megválasztása az USA első emberének, egyértelmű kivétel az amerikai társadalom belső válságának. Természetesen a 2015-16-os kampányidőszakban is felkapott téma volt Kína kérdésköre, és Trump foglalkozott is vele, különösen a két ország viszonyának gazdasági vonulatával.

A két nagyhatalom kapcsolata 2020-ra érte el mélypontját. Eleinte úgy tűnt, hogy valamilyen szinten enyhülnek a viszályok az első körös megállapodásoknak köszönhetően, a koronavírus-járvány kirobbanását követően azonban a két ország közötti konfliktus újra kiéleződött.

²⁷ Varga Gergely (2012): Barack Obama elnökségének külpolitikai értékelése. *Nemzet és Biztonság*, 4. szám, p. 43–57., https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKÉwjy_r-s-6PwAhXwCBAIHbCMAqQQFjAAegQIAhAD&url=http%3A%2F%2Fwww.nemzetesbiztonsag.hu%2Fletoltes.php%3Fletolt%3D562&usg=AOvVaw1JFer_GZzDYITK_Yfaw7Tz (Letöltve: 2021.03.24.)

²⁸ Vörös Gábor (2017): Barack Obama külpolitikai hagyatéka Ázsiában. *Külügyi Szemle*, p. 154–156. Forrás: https://kki.hu/assets/upload/10_-_Voros_Gabor.pdf (Letöltve:2021.03.24.)

Trump volt amerikai elnök többször emlegette nyíltan Kínát úgy, mint az első számú felelőst a járvány kitöréséért. Ezt követően a Kína ellenes megnyilvánulások rendszeressé váltak. Természetesen Kína sem hagyta válasz nélkül a vádakát és komoly USA ellenes propagandába kezdett. Többször utalt rá, hogy míg ők sikeresen megfékeztek a járványt, az amerikaiaknál több százezren lelték halálukat az USA járványügyi intézkedései, vagy éppen azok hiányosságai miatt.

A propaganda háború elért egészen Magyarorszáig, hiszen a hazánkba akkreditált kínai és az amerikai nagykövet között is viták alakultak ki. A budapesti amerikai nagykövetség arra igyekezett felhívni a közvélemény figyelmét, hogy milyen veszélyeket rejtenek magukban Kína külpolitikai törekvései. A kínai nagykövetség közben új befektetéseket jelentett be és turisztikai²⁹kampányt indított annak érdekében, hogy a döntéshozó felek szimpátiáját elnyerjék az USA-val szemben.³⁰

A konfliktus tovább gyűrűzésének Trump személyén és Xi Jinping új külpolitikai törekvésén (az eddigi „békés fejlődés” elve helyett Kína immáron nyíltan vállalja a konfliktusokat s nem titkolt nagy hatalmi ambíciói vannak) túl egyéb okai is vannak, amelyek abból erednek, hogy az USA immáron fenyegetve érzi hegemon mivoltát az egyre növekvő kínai gazdasági és katonai súlya miatt. Az USA világhatalmi dominanciája és saját érdekei szerint kialakított nemzetközi kapcsolatait tehát veszélybe kerülhetnek.

Az USA számára már korábban, még az Obama adminisztráció alatt – ekkor már egyértelművé kezdett válni az amerikaiak számára, hogy Kína komoly riválissá is válhat – az egyik meghatározó külpolitikai cél a kínai törekvések visszaszorítása volt. Ezt a hozzáállás Donald Trumpra is jellemző volt, sőt Joe Biden frissen megválasztott amerikai elnök is hasonló elveket képvisel. Biden kampánya során többször támadta a volt elnököt azzal, hogy a kínaiak elleni fellépése nem bizonyult elég hatékonynak. Előre vetíthető tehát, hogy 2021-ben is számítani kell a két fél közötti szembenállás megmaradására, esetleges tovább eszkalálódására. Biden elnöksége hozhat némi változást, lezárulhat a kereskedelmi háború, de a valódi, mélyben húzódnó konfliktus továbbra is fennmarad.

²⁹ Eszterhainé Szőke Noémi (2020): *Fordulat vagy folytatás? Amerikai-kínai kapcsolatok Donald J. Trump elnöksége idejében*. p. 12. Forrás: <https://ajtk.hu/hu/kutatas/ajrc-elemzes/fordulat-vagy-folyotatas> (Letöltve: 2021.03.29.)

³⁰ Háda – Matura, i.m., p. 186–193.

Előfordulhat, hogy bizonyos területeken egy ideig felfüggesztik a háborúskodást, ám folyamatosan nyílnak új frontok, amelyek további konfliktusok kialakulásához vezethetnek.³¹ Az alapvető ellentétek mellett a következő okok vezethetnek még újabb konfliktusokhoz:

- 1) Kína gyorsabban győzte le a koronavírus-járványt, mint az USA, így a járvány utáni években tovább nő a kínai gazdaság, a két nagyhatalom közötti különbségek csökkennek. Több előrejelzés szerint Kína 2030-ra lekörözi majd az Amerikai Egyesült Államokat. Ez az USA számára igen negatív képet vetít előre, és tovább táplálja a hegemon pozíciója elvesztése miatti félelmét.
- 2) A demokratikus értékekből és a Biden adminisztráció összetételéből adódóan arra következtethetünk, hogy Amerika sokkal inkább egy ideológiák által vezérelt politikát fog a jövőben folytatni. Újra előtérbe kerülhetnek olyan témák az ázsiai nagyhatalom kapcsán, mint az emberi jogok, és a demokratikus elvek hiánya.
- 3) Az amerikai közvéleményről elmondható, hogy Kína ellenes, ez pedig befolyásolhatja a döntéshozókat.
- 4) A kínaiak bátrabban vállalják fel a konfliktusokat, miután eredményesen kezelték a COVID 19 járványt, így a magabiztosságuk is tovább nőtt.
- 5) Kínában 2022-ben pártkongresszus lesz, tehát a 2021-es év az erre való felkészülésről fog szólni. Ez önmagában is vezethet hatalmi harcokhoz, hiszen a 2022-es események valószínű, hogy személyi változásokat eredményeznek majd.
- 6) Kína az egyetlen – globálisan is jelentős ország –, amely a legfrissebb becslések szerint 2020-ban is képes volt gazdasági növekedést produkálni. Ennek révén bizonyos elemzők szerint már a vártnál korábban letaszíthatja a trónról az USA-t, és megszerezheti magának a világ legnagyobb gazdasága címet.³²

3.4. Joe Biden törekvései. Milyen Kína politikát folytat majd az új elnök?

Joe Biden hidegháborús állapotokra emlékeztető USA-Kína viszonyt örökölt elődjétől, vámháborúval és a csúcstechnológiák korlátozásával. Katonai szempontból is különösen feszült a helyzet, hiszen a stratégiaileg kiemelten fontos Dél-kínai tenger térségében, szinte folyamatosak a hadgyakorlatok, hol az egyik hol a másik fél részéről.

³¹ Boros Szilárd – Kolozsi Pál Péter (2019): Egy 21. századi geopolitikai összeütközés természetrajza Kína és az USA példáján keresztül. *Polgári Szemle*, 15. évf. 4–6. szám. Forrás: <https://polgariszemle.hu/aktualis-szam/171-nemzetkozi-kapcsolatok-es-gazdasag/1060-egy-21-szazadi-geopolitikai-osszeutkozes-termeszetrajza-kina-es-az-usa-peldajan-keresztul-a-technologia-az-adat-es-a-penz-jelentosegenek-felelterkelodese-a-nagyhatalmi-konfliktusokban> (Letöltve: 2021.03.30.)

³² CIA World Factbook, Economic growth of China <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/china/#economy> (Letöltve: 2021.03.30.)

A frissen megválasztott elnök már kampány beszédeiben is gyakran utalt rá, hogy a Trump előtti status quo-hoz való visszatérést szorgalmazná, azonban a „feltartóztatás politikáját” – főként a Kína ellenes közvéleménynek köszönhetően – megtartja, ám más eszközöket kíván alkalmazni. Nagy kihívást jelent az új adminisztráció számára, hogy egy olyan stratégiát dolgozzon ki Kínával szemben, amely egyensúlyt teremt gazdasági, diplomáciai és katonai szempontból, s ezzel Kína hegemon nagy hatalmi törekvéseit valamelyest visszaszorítsák. Továbbra is különleges a helyzet, hiszen – ahogy azt már többször hangsúlyoztam – a két ország úgy áll egymással szemben riválisként, hogy közben egymás legfontosabb kereskedelmi partnerei.³³

Kereskedelempolitikáját tekintve egyelőre kérdéses, hogy az új elnök milyen utat választ majd. Biden korábban elítélte a Trump elnöksége alatt folytatott vámháborút, meggondolatlanak és rendkívül károsnak nevezte, sőt Amerika nemzetközi kereskedelmi jogokat is sértett a büntetővámok kivetésével, s ezért a WTO büntetést is szabott ki rá. Tehát a módszerek valószínűleg változnak majd, ám a cél továbbra is Kína világgazdasági erejének megtörése, kérdéses, hogy a kereskedelmi háború békés úton rendeződik-e. Biden elnök fontos külkereskedelmi célja, hogy a Kínától való függést csökkentse, leginkább a telekommunikáció, a gyógyszergyártás, és az orvosi műszerek tekintetében, mivel a túl nagy kínai piaci jelenlét nemzetbiztonsági kockázatokhoz vezethet.³⁴

Nem tiszta azonban, hogy Biden sikeresen el tudja-e érni ezt a célját, s milyen arányban szerveznék át a magáncégek szállítási láncukat úgy, hogy azok Kínát megkerüljék. A kínai piac továbbra is nagyon vonzó a multik számára, az amerikaival szemben. Jó példa erre a Generali Motors.³⁵ A vállalat mostanra több autót értékesít Kínában, mint az USA-ban, így kétségkívül szüksége van a kínai piacra, de ide sorolhatnánk még a Fordot, a Nike sportmárkát és a Boeinget is.³⁶ Különösen érdekes lesz, hogy ebben a helyzetben Biden hogyan fogja a Trump által kivetett vámokat kezelni, s mit vár cserébe Kínától.

³³ Dobozi István (2020): *Biden elnök Kína-politikája*. Forrás: https://nepszava.hu/3093105_biden-elnok-kina-politikaja (Letöltve: 2021.03.30.)

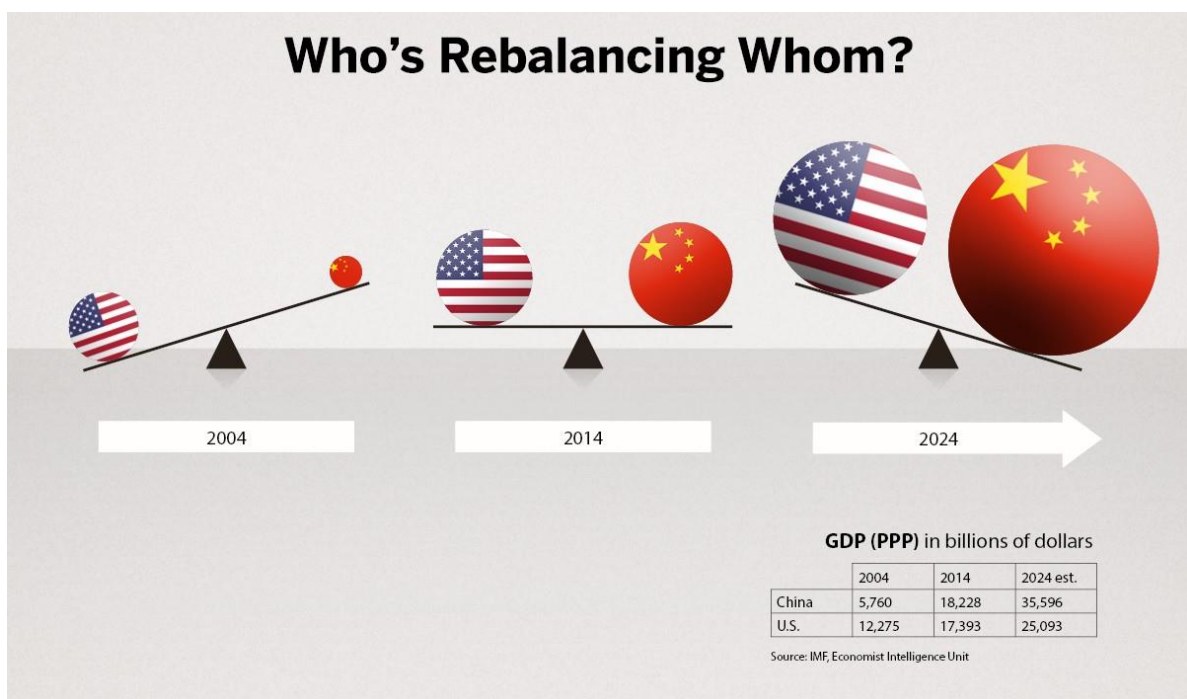
³⁴ Buzna Viktor (2021): *Válaszút előtt Joe Bide*. Forrás: <https://index.hu/kulfold/2021/03/22/biden-vedelmi-koltsegvetes-f35/> (Letöltve: 2021.03.30.)

³⁵ Generali Motors eladásaira vonatkozó adatok: Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-gm-china-idUSKBN29B0WJ> (Letöltve: 2021.03.30.)

³⁶ GM's 2020 China sales drop for third year as pandemic hits market, Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-gm-china-idUSKBN29B0WJ> (Letöltve: 2021.03.30.)

Trump elnökkel szemben Biden úgy tűnik, hogy a szövetségeseiket – vagyis az EU-t, Japánt, Kanadát, Dél-Koreát és Ausztráliát – kívánja maga mellé állítani a Kína elleni fellépésben. Természetesen Peking nem nézi jó szemmel ezeket a törekvéseket, s a feszültségeket tovább növeli, hogy Amerika tovább kívánja erősíteni a katonai jelenlétét a Dél-kínai tengeren, pontosabban a Tajvani-szorosban, így tehát az USA partnerként tekint Tajvanra a továbbiakban is.³⁷

Nagy kérdés, hogy olyan globális kihívások orvosolásában – mint a klímaváltozás, a nukleáris fegyverek terjedésének féken tartása, az egészségvédelem és a világkereskedelem reformja – partner lesz-e Kína a Biden adminisztráció által támasztott feltételek mellett.

3. ábra: Thucydides's Trap Case File

Forrás: <https://www.belfercenter.org/thucydides-trap/resources/case-file-graphic>

³⁷ Dobozi István (2021): *Trump elbukta Kínát, de mit kezd vele Biden?* Forrás: <https://index.hu/velemeney/2021/02/06/trump-elbukta-kinat-de-mit-kezd-vele-biden-/> (Letöltve: 2021.03.30.)

4. A KÉT NAGYHATALOM KÖZÖTTI KERESKEDELMI HÁBORÚ

A Thuküdidész-csapda

A fogalmat Graham Allison az USA biztonság- és védelmi politikájának vezető elemzője, valamint a Harvard Tudományos és Nemzetközi Kapcsolatok Belfer Központjának igazgatója alkotta meg a *Destined for War* című munkájában, mely 16 olyan eseményt vizsgált meg a történelem során, amelyek kapcsán az éppen felemelkedő hatalom kihívóként jelenik meg az uralkodó hatalommal szemben, az első helyért folytatott versenyben. Az elnevezés az ókori Athén és Spárta vetélkedésére utal, amikor is az újonnan feltörekvő Athén Spárta dominanciájának megtörésére törekedett, pontosabban az addigra kialakult politikai és gazdasági környezethez akarta igazítani a hatalmi viszonyokat. A biztonságpolitikai elemző műve arról tesz tanúbizonyságot, hogy a 16 felsorolt konfliktus közül csupán 4 nem végződött vérontással. Allison szerint a 2018 márciusában elindult kereskedelmi háború az USA és Kína között igen hasonló motívumokat hordoz magában. Az USA nem fog önként lemondani jelenlegi pozíciójáról, Kína pedig folyamatosan támadja az uralkodó hatalmat a pozíció váltás érdekében. A nagy kérdés, hogy az eddig kialakult konfliktus vajon tovább eszkalálódik-e, kialakulhat-e fegyveres konfliktus a Dél-Kínai tengeren?³⁸

A mai világ legfontosabb és egyben legkritikusabb bilaterális kapcsolata mindenképpen ehhez a két nagyhatalomhoz kapcsolódik. Bár az USA és Kína egymás legnagyobb kereskedelmi partnerei, kapcsolatuk számos feszültséget hordoz magában. A második világháború után kialakult világrendben egyértelműen az Egyesült Államoké lett a vezető szerep. Kína megerősödése az utóbbi nagyjából tíz évben azonban már olyan jelentős méreteket öltött, ami az USA nagyhatalmi státuszára nézve is egyértelmű veszélyt jelent.

Ezt támasztja alá az a prognózis is, amely szerint 2030-ra Kína teljes reál GDP-je meghaladja majd az amerikaiakét.³⁹ Jelenleg két superhatalomról beszélhetünk, hiszen az USA mellett Kínát is mindenképpen ebben a státuszban említhetjük. Több fronton is (gazdasági, katonai, technológiai stb.) erős verseny alakult ki a két ország között, amelynek tétje mindig az adott területen lévő vezető szerep megőrzése vagy átvétele. Nem meglepő, hogy mindkét hatalom sokat tesz ezért és Kína nem titkolt célja, hogy globális szinten vezető szerephez jusson, mind nyersanyag birtoklásban, mind késztermék gyártásban.⁴⁰

³⁸ Bíró Béla (2017): *Thuküdidész-csapda*. Forrás: <https://www.maszol.ro/index.php/velemeney/84326-biro-bela-thukudideszcsapda> (Letöltve: 2020.03.10.)

³⁹ China may topple US as world's largest economy sooner than expected, Forrás: <https://www.rt.com/business/512623-china-world-largest-economy/> (Letöltve: 2021.03.10.)

⁴⁰ Wikipédia: Made in China 2025 https://en.wikipedia.org/wiki/Made_in_China_2025 (Letöltve: 2021.03.10.)

Kína ezen terveivel már a 2000-es évek elején kiváltotta az USA nemtetszését. Már ekkor felmerült egy esetleges kereskedelmi háború lehetősége és már ekkoriban megjelentek olyan szakértői vélemények, amelyek Kína nagyhatalmi státuszát vetítették elő. ⁴¹

A két ország közötti feszültség tovább gyűrűzött, 2016-ban már az elnökválasztási kampány keretein belül is részletezték, hogy miként veszélyezteti az USA gazdasági vezető pozícióját a kínai feltörekvés. Donald Trump volt amerikai elnök többször úgy tüntette fel Kínát, mint az USA-ra nézve az egyik legnagyobb fenyegetést. Kínát nem egyszer érte az a vád amerikai részről, hogy egyenlőtlen feltételek alkalmazásával korlátozza versenytársait. Ennek eszköze pl. az állami megrendelések és szubvenciók, amelyek komoly hátrányt jelentenek külföldi vállalatok számára a kínai piacon: abban az esetben, ha egy vállalat mégis piacra kíván lépni, köteles átadni a technológiáját. Nem véletlen tehát, hogy Kína a technológiai fejlődés terén rohamos tempót diktál.

A Kína által bevezetett reformoknak köszönhetően az országnak 2011-re sikerült az élre törnie, és a világon a vezető gazdasági szereplők között elfoglalta a második helyet, ezzel majdnem utolérve az USA-t. 2014-re Kína GDP-jét vásárlóerő paritáson számolva megelőzte az USA-t, s ezzel a világ legnagyobb értékű gazdaságává vált.

2018-ra az USA megelégedte a kínai gazdaság elképesztő mértékű növekedésével. Trump összesen három körben vetett ki 20 és 30 százalékos büntetővámokat először a Kínából importált mosógépekre és napelemekre. Arra hivatkozott, hogy Pekingnél csak ezzel lehet elérni, hogy komolyan fontolóra vegye a tárgyalás lehetőségét a jelentős mértékű amerikai kereskedelmi mérleghiány lefaragásáról, közte a „csalásra” és unfair kereskedelempolitikára támaszkodó kínai magatartás módosításáról. Ezek alatt az elnök olyan gyakorlatokat értett, mint a túlzott állami exporttámogatás, a technológialopás, kiterjedt technológiatranszfer, valutamanipuláció és zárt kínai belső piac. ⁴²

Később további 1300 termékre (köztük alumínium és acéltermékekre) vetett ki hasonló mértékű vámokat összesen 250 milliárd USD értékben. Ennek hatására robbant ki a két ország közötti kereskedelmi háború, amely nem csupán e két gazdaságra korlátozódott, hiszen a kialakult globális ellátási lánc miatt a világ szinte minden pontján okozott bizonytalanságot, hatása megzavarta a nemzetközi kereskedelmet és befolyásolta a beruházások alakulását.

⁴¹ Trade in Goods with China. Washington D. C., United States Census Bureau. Forrás: www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html (Letöltve: 2020.03.11.)

⁴² Dobozi István (2020): Háború és béke az amerikai kereskedelemben. *Köz-Gazdaság*, 2020/1., p. 146–162. Forrás: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/5647/1/259-Article%20Text-766-1-10-20200423.pdf> (Letöltve: 2021.03.13.)

4. ábra: Az USA-Kína közötti kereskedelmi háború alakulása

Forrás: <https://www.bbc.com/news/business-45899310> (Letöltve: 2021.03.13.)

2019-re úgy tűnhetett, hogy a kialakult feszültség alábbhagy, hiszen Trump elnököt többször is figyelmeztették, hogy kevésbé agresszív politikát folytasson Kínával szemben, mivel egy esetleges gazdasági háború sokkal több negatívumot eredményezne országa számára.⁴³

A két ország az egymáshoz való békés szándékú közeledés jegyében megállapodást írt alá, amelynek értelmében az USA nem vetett ki újabb vámokat, Kína pedig vállalta, hogy újra importál Amerikából mezőgazdasági termékeket.

⁴³ A quick guide to the US-China trade war, BBC, 2020, Forrás: <https://www.bbc.com/news/business-45899310> (Letöltve: 2021.03.13.)

A konfliktus végleges megoldása azonban továbbra is várat magára, hiszen a korábban bevezetett szankciók bizonyos elemei továbbra is érvényben vannak, ám az USA Kína számára egy 10 hónapos időintervallumot szabott meg, amely alatt az ázsiai ország biztosíthatta az USA-t arról, hogy betartja és végrehajtja a vállalt kötelezettségeit.

A két állam között ennek megfelelően megindultak a kölcsönös egyeztetések kereskedelmi részmegállapodások megkötésére, a tervek szerint a két ország a vámokat fokozatosan törölné el. 2019 decemberében bejelentették, hogy az Amerikai Egyesült Államok és Kína megállapodtak a kereskedelmi háború felfüggesztésére irányuló tárgyalások első szakaszában.

A megállapodás értelmében a két fél megegyezett arról, hogy Kína a korábbiaknál nagyobb mennyiségű amerikai terméket és szolgáltatást vásárol, az USA pedig csökkenteni fogja a kínai termékekre kivetett vámját, valamint nem vezeti be a tervezett 160 milliárd USD értékű pótvámokat a kínai termékekre.

Ahogy már említettem ez csupán kezdésnek volt elegendő, ám a tárgyalások sorozata tovább folytatódott, s később folyamatosan arról értesülhettünk, hogy a két ország fokozatosan válik meg az egymás irányába kivetett vámoktól, a korábbi konfliktusoktól tarkított viszony enyhülni látszott.

2020. szeptemberében azonban ismét fokozódni kezdtek az indulatok, ezúttal a kibertérért folytatott verseny kapcsán, amelyet a következő alfejezetben vizsgálók meg részletesebben.

5. ábra: The Economist: China is a Threat to the West karikatúra,

Forrás: <https://www.economist.com/weeklyedition/2018-06-02> (Letöltve: 2021.03.13.)

4.1. A kiberbiztonság kérdése

Mivel a mai világban korántsem mindegy, hogy ki uralja a kiberteret, fontosnak tartom, hogy röviden elemezzem a kiberbiztonságot érintő kérdéseket is.

Washington számtalanszor illetve már éles kritikával Kínát, többek között az emberi jogok, a szellemi jogok kérdése miatt. Az ázsiai telekommunikációs óriáscéget, a Huawei-t is megvádolták már azzal, hogy kémtevékenységet folytat, ezért az USA kiemelt nemzetbiztonsági kérdésként kezeli, sőt igyekszik visszaszorítani és megakadályozni a telekommunikációs cég térnyerését.

Napjainkra Kína elérte, hogy már nem csak gazdaságilag veszi fel a versenyt az USA-val, de az csúcstechnológiák, a mesterséges intelligencia, valamint az adattárolás és felhasználás tekintetében is megelőzi Amerikát.

Peking nem titkolt célja, hogy rövid távon, először Kínában, majd külföldön is kizorítsa a külföldi vállalatokat a csúcstechnológiák és termékek fejlesztésből és gyártásából. Ennek okán érthető, hogy Kínának az 5G szupergyors mobiltechnológia terén elért elsőbbsége, szemet szúrt Amerikának, aki mindent megtesz, hogy korlátozza azt ezt a technológiát terjesztő Huawei-t. A vállalat kizorítása céljából Donald Trump nemzetbiztonsági kockázatra hivatkozva jelentett be szokatlanul erős intézkedéseket, annak érdekében, hogy megvédje az amerikai informatikai hálózatokat, továbbá arra hivatkozott, hogy Peking a vállalatot felhasználva hírszerzési célokra is felhasználja.⁴⁴ Washington további lépésként egyre jobban korlátozza az állami kötődésű kínai tőke térnyerését a Szilícium-völgyben lévő vállalatok felvásárlása során.

A digitális térre vonatkozó korlátozásoknak azonban ez csak kezdeti lépése volt Amerika részéről, hiszen 2020 szeptemberében Washington úgy döntött, betiltja a szintén kínai érdekeltségű TikTok és WeChat mobil applikációk letöltését az USA-ban. Donald Trump ezen döntése nem csupán politikai, hanem komoly gazdasági érdekekre is támaszkodott. A hagyományos eljárás mód szerint, amennyiben egy céget kizorítanak az adott ország piacáról, a korlátozásokat bevezető ország megveszi annak helyi érdekeltségeit, azonban a TikTok esetében ez nem történt meg, mivel Peking az USA számára elfogadhatatlan ajánlattal állt elő. Ennek következtében csökkent a két ország közötti tőkebefektetések értéke.⁴⁵

⁴⁴ MTI, Szigorítanak a Huawei elleni szankciókon, Forrás: <https://mfor.hu/cikkek/vallalatok/szigoritanak-ahuawei-elleni-szankciokon.html>, (Letöltve: 2021. 03.14.)

⁴⁵ Király Béla (2020): *Ennek a háborúnak még sok vesztese lesz.* Forrás: <https://mfor.hu/cikkek/makro/ennek-ahaborunak-meg-sok-vesztese-lesz.html>, (Letöltve: 2021. 03. 14.)

Válaszul Peking a külföldi vállalkozások korlátozására alkalmas szabályokat vezetett be, ezzel szankcionálva az USA döntését. Kiadott egy úgynevezett „nem megbízható entitások listáját”, amelyen olyan vállalkozások szerepelnek, melyek veszélyeztetik Kína biztonságát és nemzeti szuverenitását. A listán szereplő vállalkozásokat eltiltják a Kínával folytatott minden nemű gazdasági tevékenységtől, sőt az országba való belépéstől is⁴⁶.

A kibertérért folytatott küzdelem nem csupán a két ország kapcsolatára van befolyással, hatása elérte Európát is, mivel Washington azt várta el szövetségeseitől, hogy akadályozzák meg a Huawei 5G technológiájának terjesztésében. Ennek következtében a nagyvállalat esett többek között a brit és a lengyel piactól is.

4.2. Kína titkos fegyvere: a valutamanipuláció

Túl a már fentebb olvasható kölcsönös vámháború a kereskedelmi háború egy szakaszában, Kína stratégiát váltott és úgy határozott, hogy a Washington által felállított korlátozásokra az importvámok kivetésén túl, az árfolyam befolyásolásával ad választ. Ennek megfelelően bevetette a „rejtett valutafegyvert”.

Ezen stratégiai lépés azon alapszik, hogy az importvámok valamelyest ellensúlyozhatók az exportáló ország valutájának kellő mértékű leértékelésével. Így a 2018-ban kitört vámháború óta a jüan már tíz százalékot veszített az értékéből a dollárral szemben, amelynek köszönhetően kb. az amerikai pótvámok felét sikerült kiküszöbölnie Pekingnek. A választott stratégiával Kína két legyet ütött egy csapásra, hiszen a kompenzációs hatáson túlmenően, a jüan leértékeléséből származó különbség hozzáadódik az ellenvámokhoz, amelynek hatására tovább drágultak az amerikai importtermékek Kína belső piacán. A „titkos fegyver” bevetése sikeresnek bizonyult, ennek ellenére, azonban fontos megjegyezni, hogy ez a fajta gazdaságpolitikai lépés nem tartható fent a végtelenségig, hiszen a tartós leértékelés jelentős tőkekimenekítéseket is indukálhat, ezzel elriaszthatva a potenciális külföldi befektetőket a beruházástól⁴⁷.

Az árfolyam manipulálásán kívül, talán még veszélyesebb eszköz Kína kezében a nagy mennyiségű amerikai adósságpapír, amellyel rendelkezik. A Kína által birtokolt állampapírok összege eléri az ezeregy száz milliárd USD-t, amellyel az USA legnagyobb külföldi hitelezője. Ez azt jelenti, hogy Peking az amerikai költségvetés és fizetési mérleghiány elsődleges patronálója.

⁴⁶ MTI, Kína visszavág az USA-nak, Forrás: <https://mfor.hu/cikkek/makro/kina-visszavag-az-usa-nak.html> (Letöltve: 2021. 03.14.)

⁴⁷ Dobosi István (2020): Háború és béke az Amerikai-Kínai kereskedelemben. Forrás: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/5647/1/259-Article%20Text-766-1-10-20200423.pdf> (Letöltve: 2021.03.13.) p. 144–158.

Ennek következtében Peking jelentős befolyással bír az amerikai dollár árfolyama fellett, hiszen amennyiben Kína csillagászati dollár tartalékát dömpingszerűen piacra helyezné, az végzetes következményekkel járhatna a dollárra nézve, igaz ezzel Kína is elvesztené befektetései jelentős részét, így ez idáig még nem volt érdeke Xi Jinpingnek ezen „atombomba” bevetése, ami nem zárja ki, hogy egy későbbi időpontban ez nem következhet be.

4.3. A kínai-amerikai kapcsolatok értékelése

A dolgozatra vonatkozó terjedelmi korlátok miatt, csupán a bilaterális kapcsolatok felszínét vizsgáltam, de úgy gondolom, hogy már egy ilyen szintű elemzés is elegendő ahhoz, hogy következtetéseket vonhassunk le.

A forrásaim alapos kielemezését követően úgy gondolom, hogy a jövőt tekintve egyértelműen az látszik ésszerű megoldásnak mindkét fél számára, ha felismerik és elfogadják, hogy egymásra partnerként szükséges tekinteniük, hiszen kölcsönös függésben állnak egymással.

Az USA részéről elmondható, hogy az általam vizsgált adminisztrációk egyike sem alkotott meg igazán kiemelkedő és működőképes Kína politikát, szinte végig megfigyelhető a kettősség, amely néha a szövetségi viszony kialakítására irányul, néha pedig vetélytársként tekint a másikra.

Az utóbbi években több feszültség is tarkította a két ország viszonyát (Hongkong, Tajvan kérdése, a Dél-kínai tengeren történő területi követelések, Tibet stb.), ám egyelőre nem hihetünk abban, hogy az amerikai-kínai kapcsolatok jelentős, minőségbeli fordulatot vennének. Az egymással való rivalizálás egyre élesebbé válik és Biden Kína-politikája sem mutat lényeges különbségeket elődeihez képest. A kérdés, ami oly sok mindenkit foglalkoztat, – hiszen rengeteg mindenre gyakorol hatást a világpolitikában –, hogy megtöri-e Kína az Amerikai Egyesült Államok hosszú évtizedek óta tartó hegemón hatalmát. Amennyiben ez bekövetkezne szinte biztosan állíthatom, hogy valamilyen szinten mindannyiunk életére befolyással lesz, különös képpen akkor, ha ezt a „hatalomváltást” egy esetleges háború útján rendezik a békés megoldás helyett.⁴⁸

2021. március 18-19-én lezajlott egyeztetések Kína és az Amerikai Egyesült Államok között történelminek nevezhető abból a szempontból, hogy Kína és az USA immáron egyenrangú partnerként tárgyalt egymással, nem pedig egy alá-fölé rendeltségi viszonyban.

⁴⁸ Matura Tamás (2020): *Az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság Kapcsolatai*. Dialóg Campus, Budapest, p. 92–95.

A találkozón részt vett Anthony Blinken amerikai, valamint Vang Ji, kínai külügyminiszter – aki korábban már többször bírálta nyilvános beszédeiben az amerikai vezetést.⁴⁹ A találkozót megelőzően februárban egy külügyi fórum keretében pl. arra kérte az USA-t, hogy ne avatkozzon bele a kínai belügyekbe, valamint egy ésszerűbb Kína-politika alkalmazására is kérte őket. Vang továbbá felszólította az amerikaiakat, hogy töröljék el a Kínával szembeni büntetővámokat, vonják vissza a szankciókat, és hagyjanak fel a kínai technológiai fejlődés elnyomásával. Ezeket a lépéseket kifejezetten fontosnak nevezte, ahhoz, hogy egy életképes amerikai-kínai együttműködés születhessen.⁵⁰

Az Alaszkában zajló egyeztetések meglehetősen feszült hangulatúra sikeredtek, ez többek között annak is köszönhető, hogy – mint ahogyan azt fentebb említettem – Kína egyenrangú félként ült le az USA-val tárgyalni, amely az amerikai félnek meglehetősen szokatlan volt. Ehhez azonban Amerikának előbb-utóbb hozzá kell majd szoknia, hiszen az új, kialakulóban lévő világrendben Kína jogosan lép fel nagyhatalomként, és képviseli a nyugati véleménnyel ellentétes álláspontját a nemzetközi szintén.

⁴⁹Amerikát bírálta a kínai külügyminiszter, Forrás: <https://www.portfolio.hu/global/20210222/amerikat-biralta-a-kinai-kulugyminiszter-470858> (Letöltve: 2021.03.22.)

⁵⁰Az amerikai-kínai csúcstalálkozó Atlantában az új világrend kialakulásának egyik újabb állomása, Forrás: <https://novekedes.hu/elemzesek/amerikai-kinai-csucstalalkozo-atlantaban-az-uj-vilagrend-kialakulasanak-egyik-ujabb-allomasa> (Letöltve: 2021.04.02.)

5. AZ USA-KÍNA-TAJVAN HÁROMSZÖG

Ebben az alfejezetben Tajvan és az USA együttműködését tekintem át, megvizsgálva a partnerség legfontosabb elemeit, és Kína álláspontját az együttműködésről, miként befolyásolja az ázsiai nagyhatalom külpolitikával kapcsolatos döntéseit az amerikai fél Tajvan felé irányuló támogatása.

A Kínai Népköztársaság és Tajvan közötti kapcsolatok az egyik legsúlyosabb feszültségforrást jelentik a Dél-kelet ázsiai régióban.

Az USA a világ vezető hatalmaként rengeteg partnerrel rendelkezik, közülük is kiemelt helyen szerepel a szigetország, Tajvan. Nem véletlenül, hiszen sok dolog mindkét félnek egyaránt érdeke, a gazdasági partnerségen túl a legfontosabbak a stratégiai és biztonságpolitikai együttműködések, ez az, ami igazán szilárdá teszi a két ország közötti kapcsolatot. Tajvan helyzetének megítélése a nemzetközi szinten sem egyszerű.

Ebben az ellentmondásos helyzetbe kiemelt szerep jut az USA-val való együttműködésnek. Napjainkban, amikor az USA és Kína közötti folyamatos stratégiai versengés folyik, ez az együttműködés egyre nagyobb jelentőséggel bír.⁵¹ A nemzetközi helyzet továbbra is sok kérdést rejt magában, az általános vélekedés a Kínai Népköztársaságot, vagyis a Tajpejben működő kormányt tekintette Kína legitim képviselőjének, többek között az ENSZ-ben állandó tagként is az ő küldöttjük foglalhatott helyet. Az első esemény, amely komolyabb változást eredményezett az a kínai-szovjet kapcsolatok romlása volt, amely teret adott az USA és Kína egymáshoz való közeledésének.

1971-ben elvették Tajpejtől az ENSZ Bizottsági Tanácsában betöltött szerepét, amelyet Peking vett át, majd egymás után szakította meg diplomáciai kapcsolatait több állam is a szigetországgal. Meghatározó volt az a felismerés Peking részéről a Tajvannal való kapcsolatok terén, hogy belátta: a kérdés nem prioritás számára, a megoldás várhat, és nem szabad, hogy az Amerikai Egyesült Államokkal való kapcsolatát ez minden téren befolyásolja.

Ennek megfelelően 1979 után némileg csökkent a feszültség Peking és Tajpej között, mindkét oldal félhivatalos szervezeti formát alakított ki a párbeszéd folytatására, amely az 1992-es konszenzushoz vezetett. Eszerint mindkét fél egyetért abban, hogy csak egyetlen Kína létezik, bár továbbra is mindketten saját magukat tekintik annak legitim képviselőjének a nemzetközi szervezetekben.

⁵¹ Háda – Matura, i.m., p. 199–223.

Peking folyamatosan próbálta és a mai napig próbálja megakadályozni az USA és Tajvan együttműködését (Taipei az Egyesült Államok jelentős katonai támogatását élvezi). Tajvan azonban az 1990-es évekre demokratizálódott és napjainkra az egyik legfejlettebb gazdasággá nőtte ki magát világszinten.

Ha megvizsgáljuk a három fél helyzetét, akkor leginkább egy stratégiai háromszöggént írható le, hiszen valamilyen értelemben mindegyik fél függ a másiktól. Tajvan számára kulcsfontosságú az USA támogatása de facto függetlensége megtartásához. Kínának is érdeke, hogy az amerikai stratégiai „kétértelműség” fennmaradjon, hogy hiteles maradjon, amikor egy esetleges Tajvan elleni támadással fenyegetőzik, Washington pedig a két szereplő között próbálja megteremteni az egyensúlyt a status quo fenntartásával.

Elődeihez képest Donald Trump merőben más megközelítést alkalmazott ebben a kérdésben is, ez pedig eleinte szinte sokkolta Kínát. Trump már a kampánybeszédeiben is gyakran ütött meg Kína ellenes hangsúlyt, ez azonban önmagában még nem okozott meglepetést. Később Peter Navarro, az elnök kereskedelmi tanácsadója azt a javaslatot tette, hogy az USA fűzze szorosabbra a kapcsolatait Tajvannal, és elítélte az Obama adminisztráció által folytatott Kína-barát politikát.

Trump a megválasztását követően is többször nyilatkozott a korábbiaktól szokatlan módon, s ment szembe a diplomáciai gyakorlattal. Ilyen alkalom volt, mikor az egész „Egy Kína” elvet megkérdőjelezte. Kína válaszul határozottan úgy nyilatkozott, hogy az „Egy Kína” politika megkérdőjelezhetetlen. A későbbiekben Trump végül biztosította a kínai elnököt afelől, hogy országa elismeri az „Egy Kína” elvet, s ehhez tartják magukat, ugyanakkor továbbra is fenntartja a Tajvannal való együttműködését. Donald Trump látszólag arra törekedett, hogy jó kapcsolatot tartson fenn kínai kollégájával, azonban Kína-politikája zavarosnak tűnt. Több cselekedete is kiváltotta Kína nemtetszését, végül egy kereskedelmi háborúba torkollt a két fél rivalizálása. Ezt követően a Trump adminisztráció részéről a Tajvan kérdés háttérbe szorult.

Tajvan szigetének elhelyezkedése stratégiai szempontból is kiemelt, mivel Kína délkeleti partjánál fekszik, a világ legfontosabb tengeri útvonalainak egyike. A sziget és a szárazföld között húzódó kb. 200 km-es szakasz jelenti az átjárót a Dél-kínai és a Kelet-kínai tenger között. Éppen Tajvanig húzódik a Csendes-óceánon az ún. első szigetsor, amely lehatárolja a Japán-tengert, a Sárga-tengert és a Kelet-kínai-tengert az óceántól, ezáltal pedig akadályozza a Kínai Népköztársaságot (KNK) a világóceánokhoz való szabad hozzáférésben.⁵²

⁵² Inotai – Juhász, i.m., p. 189–193.

6. ábra: Tajvan szigetének elhelyezkedése

Forrás: <https://hu.maps-taipei.com/xinbei-tajvan-terkep> (Letöltve: 2021.04.04.)

Szintén ad némi érdekességet a három oldalú kapcsolatoknak az a tény, hogy az USA-nak nem kell más országok véleményét figyelembe vennie a Kína-Tajvan kérdésben. Abból a szempontból azonban, hogy az „egy Kína elv” értelmében minden egyéb országnak döntenie kell, hogy a Kínai Köztársaságot, vagy a Kínai Népköztársaságot ismeri el, mint szuverén állam, mégis van globális jelentősége is az ügynek. Fontos tisztázni, hogy az USA jelenleg nem kifejezetten érdekelt abban, hogy a jelenlegi status quo megváltoztassa, hiszen számos előnye származik jelenlegi pozíciójából.

Az 1970-es évekig az Egyesült Államok gyakorlatilag Tajvan védelmezőjeként lépett fel, és szövetséges volt a szigetnek. Majd a Peking irányába történő nyitást követően ez a szövetségi viszony kezdett átalakulni, és fokozatosan a háttérbe húzódott az USA, inkább közvetítői szerepet öltött magára.

Az USA azonban elkötelezte magát Tajvan mellett, s nem csupán biztonságpolitikai szempontból nem engedheti meg, hogy lemondjon a szigetről Kína javára. Ezzel ugyanis stratégiai kockázatot vállalna, s olyan folyamat indulna meg, ami az Egyesült Államok Csendes-óceán térségbeli hatalmát ingatná meg.

Az USA azon cselekedete, hogy elkötelezte magát Tajvan védelme mellett, az egyik meghatározó eleme a kelet-ázsiai térségben betöltött politikai szerepének. Tehát jelen esetben, nem csak arról van szó, hogy az USA biztonságpolitikai szempontokra hivatkozva nem hajlandó elhatárolódni a sziget védelmétől, mivel, ha ezt megtenné az jelentős mértékben megingatná a pozícióját a térségben.

Az USA számára tehát stratégiai kérdés is a „Tajvan kérdés”, hiszen, ha nem gyakorolhatná ezt a védelmező szerepét, akkor elveszítené informális hatalmát a Csendes-óceán térségében, s a régióban található országok ismét Kína felé orientálódnának. Ez a legrosszabb forgatókönyvek szerint, akár a 21. század legkomolyabb katonai konfliktusához is vezethetne.

5.1. Mi lehet a megfelelő válasz a Tajvan kérdésre?

A nagyhatalmak szerepvállalását vizsgálva a kérdés kapcsán megállapíthatjuk, hogy az USA részéről érdemes lenne a kelet-ázsiai térségbeli jelenlétét arra használnia, hogy a konfliktusok kezelésében egyfajta közvetítői szerepet töltsön be.

Kína pedig el kell, hogy fogadja azt a tényt, hogy Amerikának – történelméből adódóan is – érdeke, hogy jelen legyen a régióban, és joga van részt venni a konfliktusokban, valamint azok kezelésébe beavatkozni. Az ázsiai országnak az egyensúlyt megtartva, és a konfliktusok kezelését figyelembe véve kellene korlátoznia az amerikai jelenlétet. Jelenleg azonban közel sem ebbe az irányba mutatnak az események, s ez a fajta megközelítés igencsak távol van a realitásoktól. A legmegfelelőbb irány a probléma kezelésre valószínűleg az lenne, ha egy „alacsonyabb szintről” indulnának ki a felek, amely jelen esetben Kínát és Tajvant jelentené, az USA bevonása nélkül.

A jelenlegi folyamatok, – vagyis az egyre jelentősebb kínai-amerikai rivalizálás, és a tajvani nemzeti identitás erősödése – a feszültségek kezelésének irányába kellene, hogy elmozdítsa a feleket. Ez az eddigi törekvésektől egy szignifikánsan eltérő gyakorlat lenne, mind Tajvan, mind Kína részéről, s mindkét féltől elvárható lenne a konstruktív hozzáállás, máskülönben nehezen elképzelhető az egyre összetettebb problémák kezelése. Kínának az egyértelmű erőfölényével való visszaélésről kell lemondania, Tajvannak pedig azt a tényt kell elfogadnia, hogy Kína bizony erősebb, és saját jólétük is jelentősen függ tőle.⁵³

A jelenleg zajló események egyáltalán nem egy konstruktív, békés megoldás irányába mutatnak. A térségben egyre növekvő feszültséget jól mutatják az olyan események, mint a március végén történt erődemonstráció, amely során Kína húsz harci repülőgéppel sértette meg Tajvan légterét. Ilyen jellegű fellépést eddig még nem tapasztaltak Kínától. A Reuters hírügynökség értesülései szerint, a gyakorlat során Kína az amerikai hadihajók elleni fellépést gyakorolta.⁵⁴

⁵³ Nógrádi György (2017): *Kína a globális kihívások tükrében*. Elte Konfúciusz Intézet, p. 93–111. Forrás: https://www.konfuciuszintezet.hu/letoltesek/pdf/Kina_globalis_web.pdf (Letöltve: 2021.04.07.)

⁵⁴ Taiwan reports largest ever incursion by Chinese air force, Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-taiwan-china-security-idUSKBN2BI24D> (Letöltve: 2021.04.07.)

Kína már korábban is hajtott végre hadgyakorlatokat a sziget légterében, ám eddig ezt egy-két felderítőgéppel hajtotta végre. A nemrégiben zajlott események jól mutatják, hogy Kína fokozta a katonai jelenlétét Tajvan térségében.

Kína továbbra is minden eszközzel igyekszik korlátozni Tajvan mozgásterét, gazdasági nyomást gyakorol rá, és rendszeresen tart hadgyakorlatokat a térségben. Ahogy a legtöbb ország, úgy az USA sem tart fenn hivatalos diplomáciai kapcsolatokat a szigettel, ám hallgatólagosan garantálja a sziget biztonságát, s egyúttal az amerikaiak jelentik a legnagyobb fegyverbeszállítót is Tajvan számára.

6. KÍNA ÉS A NYUGATI VILÁG GEOPOLITIKAI TÖREKVÉSEINEK ÖSSZEHAJONLÍTÁSA

Dolgozatom ezen részében megkísérlem megvizsgálni és összehasonlítani, különbségeket, esetleges hasonlóságokat feltárni Kína és a Nyugati világ törekvései között. A napjainkban zajló világpolitikai események egyértelműen abba az irányba mutatnak, hogy a jelenlegi egypólusú világrend átalakulóban van. Ez az új felállás alapjaiban változtathatja meg a geopolitikát, hiszen a mai modern technológiának, és a globális kereskedelemnek köszönhetően egy nagyhatalom sokkal hatékonyabban/agresszívebben képes befolyásolni az események alakulását és érvényesíteni a saját érdekeit. Fontosnak tartom leszögezni már az elején, hogy az ázsiai nagyhatalom geopolitikai értelemben csak az Amerikai Egyesült Államokkal összehasonlítható, hiszen ez a két ország „egy súlycsoport”, egyedül Kína van abban a pozícióban napjainkban, hogy az USA hegemon hatalmát megtörje.

A legtöbb esetben Kína szinte valamennyi cselekedete politikailag is meghatározó az egész világ számára. Vegyük alapul pl. azt a tényt, hogy a középosztály felemelkedése óta a húsfogyasztás megháromszorozódott az országban. Ilyen mértékű kereslet mellett kénytelenek importálni, tehát Kínában az ilyen számok is befolyásolják a vezetés döntéseit. Más országok esetében véleményem szerint csak politikai, illetve kulturális értelemben érdemes vizsgálni.

Napjainkra Kína kezd átvenni a vezető szerepet geostratégiát illetően is. Ezt támasztja alá az „Egy övezet egy út” kezdeményezés is, amely napjaink egyik legjelentősebb geopolitikai programja. Ezzel a lépéssel Kína kezd Amerikához hasonlóan viselkedni, ahol a geopolitikai gondolkodásnak nagy szerepe van.⁵⁵

A nyugati és keleti világ hosszú időn keresztül egymástól függetlenül fejlődött, így érthető, hogy két teljesen különböző gondolkodásmód született. Mindenképpen fontosnak tartom kiemelni, hogy többek között ezért is hibás az a megközelítés, amikor a kínai normákat, a kínai belpolitikai intézkedéseket „nyugati szemmel” ítéljük meg. Kína nyugati gondolkodásmód alapján történő definiálása tehát nem helytálló, mégis gyakran esünk abba a hibába, hogy amit az USA elkövet azt jogos érdekérvényesítésnek gondoljuk, a kínaiaktól viszont „nagyhatalmi játszmaként” tekintünk a hasonló tettekre.

⁵⁵ Moldicz Csaba (2018): *Kína, Indonézia és Vietnam – Geopolitikai összefüggések a XXI. században, konferenciakötet*. Budapest. Forrás: https://obic-bbs.hu/_files/200000247-ca18bcb151/phd-konferencia-konyv.pdf (Letöltve: 2021.03.13.)

Ha Kína cselekedeteit akarjuk vizsgálni, akkor ehhez szükségszerű ismerni az ország több ezer évre visszanyúló történelmét. Ez az állítás mindkét irányba igaz, hiszen Kína számára is elengedhetetlen, hogy ismerje a nyugati világ történelmét, ahhoz, hogy egy-egy döntés mértékét megérthesse, s a mai, alapvetően a Nyugat által kialakított világrendben is képes legyen működni.⁵⁶

Kína történelmét ismerve tudjuk, hogy az ország több ezer éven át, egészen a 17-18. századig a világ legfejlettebb gazdaságával rendelkező országa volt. A Xi Jinping által emlegetett kínai álom⁵⁷, elsődleges célja, hogy Kína a reneszánszát élje ismét, s ehhez feltétlenül szükséges volt a gazdaság megerősítésére és a külkapcsolatok fejlesztésére, természetesen békés úton.

Az ázsiai nagyhatalom vezetése jól ötvözi a kínai ókori bölcsességeket, és illeszti be napjaink világrendjébe. Ehhez párosul a nyugati világ gondolkodásmódjának tanulmányozása, s e kettősségből kialakult fúzió segíti Kínát abban, hogy – ahogy azt vezetői célul tűzték ki – ismét reneszánszát élje, vagyis ismét a világ vezető hatalmává váljon, ezzel elfoglalva méltónak gondolt helyét a világpolitika színpadán.

6.1. Mi a soft power?

A soft power fogalmának megalkotása Joseph Nye nevéhez fűződik. A fogalom a klasszikus értelemben vett, a hatalomért vívott harc eszközeit egészíti ki, amelyek Nye szerint szintén elengedhetetlenek a világban betöltött vezető pozíció megszerzéséhez. A soft power elve, hogy úgy próbálja kiterjeszteni a befolyását egy adott ország, hogy a kényszerítés helyett vonzóvá teszi magát mások számára – elsősorban kulturális értelemben – és igyekeznek azt sugallni, hogy aki velük szövetkezik az jól fog járni.⁵⁸

Nye elmélete alapján három olyan terület van, ahol egy ország kiterjesztheti a soft power erejét, ezek a politika, a kultúra, valamint a külpolitika. A hatalomgyakorlás „puha” módja az emberek fejében kel életre, tehát nem kikényszeríthető. Ha egy ország pozitív imázst kíván kiépíteni, legjobb, ha a saját viselkedésén változtat. Előfordulhat, hogy egy ország bizonyos területeken pozitív képet ad, egyéb esetekben pedig ezzel ellentétesen imázsromboló benyomást kelt másokban.

⁵⁶Horváth Levente (2020): *A kínai geopolitikai gondolkodásmód és az „Egy Övezet Egy Út” kezdeményezés. Geopolitikai Szemle*, II. évf. Pécs. Forrás: <https://eurasiacenterhu.files.wordpress.com/2021/03/horvath-levente-a-kina-geopolitikai-gondolkodasmod-es-az-egy-ovezet-egy-ut-kezdemenyezes.pdf> (Letöltve: 2021.04.14.)

⁵⁷ China's new party chief Xi Jinping's speech full text, 2012. <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-20338586> (Letöltve: 2021.04.14.)

⁵⁸ Joseph S. Nye, Jr. (2005): *Soft Power – The means to success in world politics*. New York, p.153–170.

„A hatalomnak ezt a második aspektusát – amely akkor következik be, ha egy ország rá tud venni egy másik országot arra, hogy azt akarja, amit ő – bevonó vagy puha erőnek nevezhetjük. Szemben a kemény erővel vagy parancsoló erővel, amely utasít másokat arra, hogy azt tegyék, amit ő akar. [...] A képesség, hogy befolyásoljuk azt, amit más országok akarnak, hajlamos az eszmei erőforrásokhoz, mint a kultúrához ideológiájához és intézményeihez társulni. [...] A puha bevonó erő épp olyan fontos, mint a kemény erő. [...] Ha [egy ország] kultúrája és ideológiája vonzó, mások még jobban fogják önszántukból követni. [...] Ha [egy ország] képes olyan intézményeket támogatni, amelyek rá tudnak venni más államokat arra, hogy azok úgy kívánják szűkíteni vagy korlátozni saját tevékenységüket, ahogy azt a domináns állam kívánja, az meg tudja kímélni őket a költséges kényszerítő vagy kemény erő alkalmazásától.”⁵⁹

Az ázsiai kultúrában a soft power megnyilvánulására jó példa lehet pl. a dél-koreai popkultúra. A műfaj ugyanis a világ szinte minden táján hatalmas népszerűségnek örvend a fiatalok körében. Érdeemes megemlíteni Japánt is, hiszen gyakran ajánlják fel elsőik között a segítségüket nemzetközi szinten, illetve igen elkötelezettek a demokrácia és az emberi jogok mellett.⁶⁰

Míg, ha Kínára gondolunk, akkor nem feltétlenül egy pozitív országgép rajzolódik ki előttünk. Talán az első dolog, ami mindenkinek eszébe jut, ha erre az ázsiai országra gondol, az a silány minőségben előállított termékek, illetve az autoriter politikai. Ezek egyike sem segíti Kínát abban, hogy jó színben tüntesse fel magát a nyugati világ szemében. Bár nagyon nehéz lesz ezen a képen változtatni, az ország gazdasági megerősödése új szempontokat vezethet be, ami alapján Kína reménykedhet abban, hogy nemzetközi szinten pozitívabb irányba változik a megítélése.

6.2. A soft power ereje

Napjainkban, ha egy nagyhatalom ki kívánja terjeszteni befolyását, és növelné szerepét a világpolitika színterén, a katonai és gazdasági eszközökön túl számos más lehetősége is van. Erre szolgál az ún. soft power, amelyet az Amerikai Egyesült Államok kiválóan gyakorol, s rendkívül széles eszköztár áll a rendelkezésére. Az USA továbbá abban a szerencsés helyzetben van, hogy nincs szüksége „önmarketingre”, hiszen e nélkül is hihetetlen népszerűségnek örvend az egész világon. Gondoljunk csak bele, hogy mennyi minden – amivel napi szinten találkozunk – köthető az Egyesült Államokhoz. A zeneipartól elkezdve a filmgyártáson át, egészen olyan

⁵⁹ Joseph S. Nye, Jr., i.m., p. 153–170.

⁶⁰ Salát Gergely (2015): *The soft power of China in Europe*. Working paper, Budapest. Forrás: https://btk.ppke.hu/uploads/articles/447809/file/mkkcs07_chinasoftpower.pdf (Letöltve: 2021.04.14.)

dolgokig, mint a gyorsétkerem láncok mind az Egyesült Államokhoz köthetők. De arra is gondolhatunk, hogy a kínai nyelv valószínűleg sohasem fog világnyelvvé válni – nem úgy, mint az angol –, akármilyen nemzetközi befolyást is szerez Kína a jövőben. Nem is kérdéses azonban, hogy a nagyhatalmi viszonyok átalakulóban vannak, így az USA-n túl, már más államok is előszeretettel használják ki a soft power nyújtotta lehetőségeket. Természetesen Kína sem akar – ebben a tekintetben sem – elmaradni a nyugattól, így napjainkban folytatott külpolitikájában már megfigyelhető a soft power alkalmazása.

Bár Kína gazdasági ereje következtében a világ vezetői között foglal helyet, és nemzetközi befolyása hatalmas mértékű, a világ többi részén kialakult „imázsa” nem feltétlenül azt tükrözi, amit a kínaiak láttatni szeretnének magukról.⁶¹

Több ázsiai szomszédja, pl. Japán vagy Korea különösen nagy energiát fektet abba, hogy a világ egyéb részein élők fejében pozitív kép éljen róluk, kultúrájukról, a nemzetközi életben betöltött szerepükről stb. Kína is feltehetően ezt szeretné elérni, ám kérdés, hogy az olyan a nyugati világban erős ellenérzéssel fogadott lépései mellett, mint az emberi jogok sorozatos megsértése, a teljes megfigyelő és pontozási rendszer kiépítése, sikerül-e elérni ezt a célját.

Néhány pozitív példát azonban megemlíthetünk, amelyek Kínához köthetők, s szinte a világ minden táján ismertek. Ilyen pl. a kínai orvoslás, a különböző küzdő sportok vagy a kínai ételek népszerűsége. De, ha egy pozitív humanitárius cselekedetet akarunk említeni, akkor a koronavírus járvány kezelésében nyújtott nemzetközi szintű segítséget is említhetnénk (amit azonban szintén beárnyékol a vírus kitörésekor tanúsított ellentmondásos kommunikáció és viselkedés).⁶²

6.3. Kína soft power ereje napjainkban

A Kína vezetés egyértelmű célként, kiemelten kezeli a soft power építését és kiterjesztését, ennek megfelelően ma már több milliárd USD-nak megfelelő összegeket fordít ilyen célokra évente.⁶³ Xi Jinping, az ország elnöke konkrétan meg is fogalmazta célként, hogy Kína *szocialista kulturális szuperhatalommá* váljon.

⁶¹ Jordán Gyula – Tólas Barna (2005): *Kína a modernizáció útján a XIX.-XX. században*. Napvilág Kiadó, Budapest.

⁶² Polyák Eszter (2017): *Kínai soft power a fejlődő országokban: Afrika*. Geopolitikai Kutatóintézet. Forrás: <http://www.geopolitika.hu/hu/2017/08/25/kinai-soft-power-a-fejlodo-orzagokban-afrika/> (Letöltve: 2021.04.14.)

⁶³ China is spending billions to make the world love it, 2017. Forrás: <https://www.economist.com/china/2017/03/23/china-is-spending-billions-to-make-the-world-love-it> (Letöltve: 2021.04.14.)

Alig pár évre rá, kialakult a *kínai álom*, amely azóta szimbolikus kifejezésévé vált a kínai soft power terjeszkedésének. Az elnök többször is hangsúlyozta, hogy elsődleges céljai között szerepel a nyugati közvélemény megnyerése, pozitívan nyilatkozott róla beszédeiben és egyértelműen támogatta a globalizációt.⁶⁴

Kína soft power építésére jó eszköz lehet az Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB).⁶⁵ Az AIIB megalapítása tekinthető gazdasági érdekérvényesítés egyik nagyon erős eszközének is, így felmerülhet a kérdés, hogy mennyire a soft power eszköze, ám jelen elemzésben minden olyan dolgot a soft power alá sorolok, amely nem jár konkrét fegyverkezéssel. Az intézmény nagy összegben hitelez első sorban a Közép- és délkelet ázsiai régióban infrastrukturális fejlesztéseket. A BRICS országok által létrehozott New Development Bank is nagy összegekkel támogatja ezt a pénzügyi intézményt.

A nemzetközi fejlesztések és beruházások mellett érdemes megemlíteni olyan területeket is, mint pl. az oktatás, sport, vagy a művészet. Ezek a területek egytől egyig remek alapot szolgáltatnak a soft power kiterjesztésére. Kínának kapóra jött 2008-ban az olimpia, hiszen túlzás nélkül állíthatjuk, hogy ezt az eseményt a világ nagy része figyelemmel követi. Kína nem is tétlenkedett, hatalmas erőfeszítéseket tett ebben az időszakban, s a mai napig jelentős összegekkel támogatják pl. a felsőoktatást.

Az említett cselekedetek ígéretesnek tűnhettek, ám nem feltétlenül elegendő ahhoz, hogy valódi, maradandó szimpátiát váltson ki nemzetközi szinten, a korábbi törekvései ellenére csekély az esély arra, hogy Kína valóban vonzó legyen olyan értelemben, mint az USA és egyelőre csekély esély látszik arra vonatkozóan, hogy Kína az USA helyébe lépve kulturális értelemben is exportnagyhatalommá váljon.

Nye véleménye is erre mutat, szerinte ugyanis nem feltétlenül a nagy összegű befektetések útján, sokkal inkább a civil, a hétköznapi emberekhez közeli tettei révén lehetséges a pozitív imázs kiépítése.

Kínának több fontos célkitűzése is van, amelyekhez a soft power érvényesítésén keresztül igyekszik megvalósítani. Ezek közül kiemelten fontos, hogy a nemzetközi porondon minden résztvevőtől kivívja a tiszteletet, valamint szimpátiát ébresszen másokban, s nyitottabban álljon hozzá. Egyebek mellett azt is érdemes tisztázni, hogy természetesen gazdasági érdekek

⁶⁴ Xi Jinping's keynote speech at the World Economic Forum, full text, Forrás: http://www.china.org.cn/node_7247529/content_40569136.htm (Letöltve: 2021.04.15.)

⁶⁵ Asian Infrastructure Investment Bank Articles of Agreement, Forrás: https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/_download/articles-of-agreement/basic_document_english-bank_articles_of_agreement.pdf (Letöltve: 2021.03.26.)

is vezérlik, hiszen Kína 80-as évek óta tartó gyakorlatilag töretlen gazdasági felemelkedése példaként szolgál több fejlődő ország számára is.

Ugyanakkor a soft power előtérbe helyezheti és szolgálhatja a közjó érdekét is. Jó példa erre a Kína nevéhez köthető „Egy Övezet, Egy Út” kezdeményezés, amelynek elsőszámú célja volt, egy alapvetően periférián lévő terület bevonása a nemzetközi kereskedelembe tengeren és szárazföldön egyaránt. Az AIIB szintén ehhez hasonló célokat szolgál, hiszen alapvetően célja a fejletlenebb ázsiai régiók finanszírozása.

Úgy tűnhet, hogy a kínai soft power csak korlátozott mértékben tudott egyelőre sikereket elérni, azonban érdemes azt is számításba venni, hogy vannak olyan helyek a világon – különösen a fejlődő országokban –, ahol a kínai modell hatékonyabb lehet, mint a nyugati liberális demokráciák⁶⁶.

Mint azt már többször kifejtettem dolgozatomon belül is, Kína hatalmas mértékű fejlődést produkált az elmúlt évtizedekben. Gazdasági és hard power, – vagyis katonai – erejét az egész világon elismerik, de a soft power gyakorlásában már kevésbé sikeresek. A nyugati világban kifejezetten a politikai megnyilvánulásait kíséri ellenszenv. Ezt is figyelembe véve Kína ereje már egyértelmű, hogy nem tűnik akkorának, mint amikor „csupán” gazdasági teljesítményét és politikai befolyását vizsgáljuk.⁶⁷

Fontos megemlítenem, hogy a koronavírus járvány kezelése során mutatott magatartása és a más országoknak nyújtott segítsége a pozitív megítélés irányába billentheti Kínát, hiszen hatalmas gazdasági erejét és befolyását felelős nagyhatalomként használta fel.

6.4. A nagyhatalommá válás és az ehhez kapcsolódó identitás fejlődés

Ahhoz, hogy megértsük Kína mit miért tesz, s hogyan használja fel soft power erejét, érdemes azt tanulmányozni, hogy Kína hogyan ítéli meg a saját szerepét a nemzetközi életben, hogyan áll a saját nemzetközi identitásához.

Ennek vizsgálata elengedhetetlen, mivel egy adott ország viszonya a többihez képest, és az, hogy ezt hogyan ítéli meg alapvetően befolyással bír az ország által folytatott külpolitikára és a külkapcsolataira. Ha egy ország olyan befolyásos pozícióba kerül, mint Kína, akkor számolnia kell azzal, hogy ez az előkelő nagyhatalmi státusz bizonyos kötelességeket is von maga után, és fokozott felelősségvállalással jár együtt. Kína felelős nagyhatalomként igyekszik

⁶⁶ Szunomár Ágnes (2012): *Kínai nagyhatalmiság, A Kínai Népköztársaság nagyhatalmi ambíciói, szerepvállalása és partnerei a XXI. században.* Budapest. Forrás: <https://core.ac.uk/download/pdf/153149525.pdf> (Letöltve: 2021.03.03.)

⁶⁷ Besenyő János – Hamar Imre (2016): *Kína a globális kihívások tükrében.* Budapest. Forrás: https://www.konfuciuszintezet.hu/letoltesek/pdf/Kina_globalis_web.pdf (Letöltve: 2021.04.14.)

is ennek eleget tenni (pl.: az 1998-as Ázsia válság⁶⁸ alatt, amikor Kína nem értékelte le saját valutáját, ezzel is segítve a Dél-kelet ázsiai államok minél gyorsabb talpra állását).

A nyugati világ, és annak tudományos elitje gyakran próbálja a kínai identitást az ország külpolitikai cselekedetei alapján megítélni. Az ország a nemzetközi kérdések során többször ütközött dilemmákba, amely abból fakadnak, hogy más-más kötelezettségek és jogok vonatkoznak egy fejlett és egy fejlődő országra, így tehát ezen a területen is fontos, hogy az adott ország miként pozicionálja magát. Egy fejlett ország, – mint azt már említettem – számos kötelezettségnek kell, hogy eleget tegyen és több vele szemben az elvárás is nemzetközi szinten.

Kína ebből a szempontból inkább a jogérvényesítést helyezi előtérbe, gyakran illeti meg emiatt az a kritika, hogy csak a saját érdekeivel egyező kérdésekkel foglalkozna érdemben. A kínai identitás fejlődést több jól elkülönülő kategóriára bonthatjuk. A 70-es évektől folytatott nemzetközi nyitást a kommunista berendezkedés és a harmadik világhoz való tartozás jegyében zajlott. Kína identitása a meghirdetett „reform és nyitás” óta nagy változásokon ment keresztül.

Az 1979-ben nyitást hirdető Deng Xiaoping egyik híressé vált beszédében elhangzott a „figyelem kerülése és az idő kivárása”, amely abban az időben jól jellemezte a Deng által folytatott külpolitikát.⁶⁹ Ez akkoriban igen gyakorlatias lépésnek számított, hiszen Kína ebben az időszakban még egy szerény gazdasággal rendelkező, fejlődésének kezdetén járó ország volt, amelynek elemi érdeke volt a békés politikai és gazdasági környezet.

Kína gazdasági növekedése a 2000-es évek elején, természetesen kihatott az ország külpolitikájára is. Gazdaságának méreténél fogva már egyre inkább versenyre tudott kelni más országokkal, s idővel a nemzetközi geopolitikai és gazdasági folyamatokat is képes volt befolyásolni. Sikeresen kezelte a 2008-ban kirobbant pénzügyi válságot, amiben nagy szerepe volt az azóta riválissá váló Egyesült Államoknak is, hiszen jelentős pénzügyi segítséget nyújtott.

Kína az egyre növekvő nemzetközi erejénél fogva vállalta, hogy részt vegyen globális problémák kezelésében. Ez ugyanakkor azt is eredményezi, hogy az ázsiai ország egyre határozottabban képviseli érdekeit a nemzetközi színtéren.

További lökést adott Kína identitásának, hogy 2010-re gazdasági értelemben megelőzte Japánt, s ezzel a régió vezető gazdasága lett. Ez az egyre erősödő gazdaság és a növekvő nemzetközi befolyás is arra sarkallja Kínát, hogy felelős nagyhatalomként lépjen fel a

⁶⁸ 1997-ig a kelet-ázsiai országokat az egész fejlődő világ irigykedéssel szemlélte. Gyors gazdasági növekedésük miatt a fejlettségben előrehaladtak, és néhányan a fejlett ország státusz közvetlen közelébe jutottak. Ezután végzetes pénzügyi válság söpört végig rajtuk.

⁶⁹ Understanding Tao Guang Yang Hui, Forrás: <https://pekingreview.com/2014/09/02/understanding-tao-guang-yang-hui/> (Letöltve: 2021.04.15.)

nemzetközi porondon, és az esetleges válságok kezelésében nyújtson segítséget az érdekesen rászoruló országok számára.

Ez a felelős nagyhatalmi szerep a kínai nemzeti identitás fejlődésének legújabb állomása. Kína erejénél fogva immár képes lehet olyan ügyek kezelésében élen járni, mint pl. a globális felmelegedés, de akár a világ gazdaság nyitottságának megőrzését is említhetnénk. A gyakorlatban azonban más a helyzet, hiszen Kína identitásának kialakítása során megemlíthető a megosztott felelőség. Jó példa erre a globális felmelegedés elleni küzdelemben mutatott viselkedése. Kína elfogadta azt, hogy gazdaságának méreténél és erejénél fogva fellépjen a klímaváltozás ellen, ugyanakkor kiállt a fejlődő országokért, s a fejlett államokat arra szólította fel, hogy vállaljanak nagyobb szerepet a klímaválság kezelésében.

Kína elképzelése a globálisan felmerülő problémák megoldására, azon alapul miszerint az egyes országoknak kapacitásuknak megfelelően kell részt vállalniuk a kezelésben, s más mértékű felelősségvállalás vonatkozik rájuk.

7. AZ USA ÉS KÍNA GEOPOLITIKAI KONFLIKTUSÁNAK FŐBB TERÜLETEI A 21. SZÁZADBAN

Ahogy azt már többször hangsúlyoztam, napjainkban a globalizáció és a világpolitika trendjeinek változása a hagyományos konfliktusok mellett új területekre is kiterjednek. Ez a trend teljes mértékben megfigyelhető a Kína – USA reláció vizsgálata során is, hiszen a két nagyhatalom rivalizálása az utóbbi időkben a következő területekre terjedt ki:

- hagyományos értelemben vett kereskedelmi kapcsolatok, termék- és szolgáltatásimport, illetve -export;
- nemzeti és nemzetközi pénzügyek, globális pénz, digitális pénzügyi termékek, pénzhelyettesítők;
- technológia és kibertér, a 21. század olaját jelentő adatok, adatbázisok, információk
- az űr, mint a fegyverkezési verseny új színtere

A következő részekben ezeket a fentebb említett pontokat vizsgálom meg röviden, külön áttekintve az amerikai és a kínai fél által az elmúlt években tett lépésekre ezeken a területeken.

7.1. Technológiai verseny, digitális valuták

Jól látható trend, hogy a nagyhatalmak óriási politikai előnyre tehetnek szert a pénz és a digitális technológiák összehangolásával. Elemzők szerint, a digitális valuták már nem csak pénzügyi innovációt jelentenek, hanem a nagyhatalmi ambíciók egyik eszközeként is szolgálnak.

Nemrégiben értesülhettünk róla, hogy Kína a nagyhatalmak között elsőként vezette be, és fogadja el a digitális pénzeket. A kínai jegybank, vagyis a People's Bank of China (PBOC) már 2014 óta foglalkozott a területtel, s ez idő alatt több száz digitális pénzügyi szabadalmat dolgoztak ki.⁷⁰

Kína digitális pénz kifejlesztésére irányuló törekvései a tavalyi évben igencsak felgyorsultak, miután a Facebook is bejelentette a saját digitális valutájának (Libra) kifejlesztését 2019 nyarán. Ezt követően kiemelt figyelmet kapott a digitális jüan bevezetésének kérdése. Az ország célul tűzte ki, hogy a 2021-es téli olimpián már működni kell a digitális jegybankpénznek.

⁷⁰ China digital yuan will co-exist with AliPay, WeChat PBOC says, Forrás: <https://www.bloomberquint.com/china/china-digital-yuan-will-co-exist-with-alipay-wechat-pboc-says> (Letöltve: 2021.04.17.)

Ennek megvalósításával az ország vezetése gyakorlatilag teljes mértékben képes felügyelni és megfigyelni az országban zajló kereskedelmi és gazdasági tranzakciókat, amelyeket ezzel az eszközzel kíván transzparenssebbé tenni.⁷¹ Az ázsiai országban egyébként is nagy népszerűségnek örvendenek az újszerű mobilfizetési és digitális pénzügyi megoldások, s évről évre egyre többen használják elsősorban a mobiljukat a fizetésnél (a felhasználók kb. 80%-a). Kína ma már kétségkívül élen jár a technológiai fejlesztésekben, és a pénzügyi rendszere is magasan fejlett.

A kínai pénzforgalom nagyon nagy százalékban az online térben zajlik. Sokkal szélesebb körben lett a mobilfizetés népszerű, mint pl. a nyugati államok nagy részében, ahol még közel sem terjedtek el ilyen szinten ezek a technológiák, köszönhetően az olyan applikációknak, mint az AliPay vagy a WeChat Pay. Kína ezen a téren szerzett előnye abból is fakad, hogy a készpénz használatát egyből a mobilfizetési eszközökre cserélték, s a kártyás vásárlók, vagy az átutalás szinte kimaradt. A lakosság 80%-a használja rendszeresen mobil fizetésre az okostelefonját. Ez a legmagasabb arány a világon, amely az új digitális jüan elterjedésével várhatóan még tovább fog nőni.⁷²

Ez az ázsiai ország számára óriási lépés előnyt jelent a világ többi országához képest, de leginkább az USA-val szemben a szuperhatalmi státusz megszerzéséért folytatott küzdelemben. Az új amerikai vezetés nemrég ki is fejezte aggodalmát az új digitális jüan miatt. Erre reagálva Kína jelezte: „célja a digitális jüannal nem a dollár vagy más devizanemek kiszorítása a nemzetközi elszámolási egység funkcióból, a digitális jegybankpénzt belföldi használatra szánják.”⁷³

Kínát emiatt több kritikával is illették, mivel ezzel tovább növelhetik a globális befolyásukat. Ugyanakkor, ha azt tekintjük, hogy a kínai gazdaság mekkora jelentőséggel bír világszinten, úgy egy kifejezetten logikus lépés az, hogy az ország devizájának is le kell követnie ezt a fejlettségi szintet.

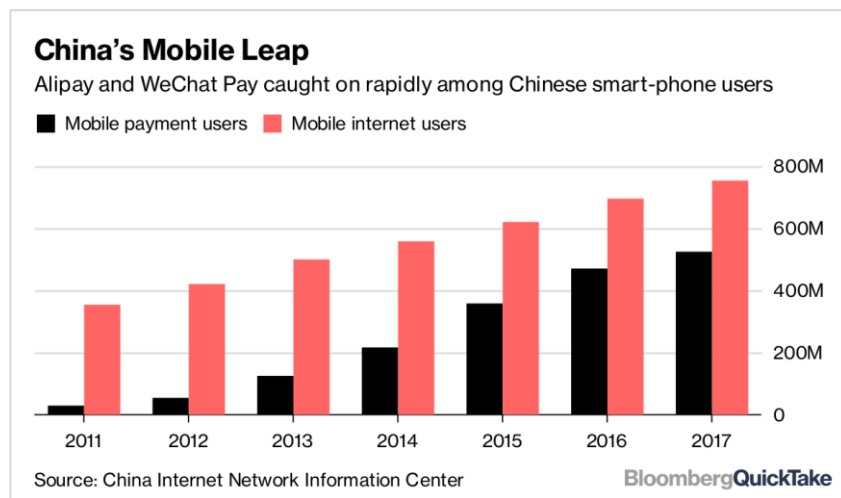
⁷¹Azért is fejleszt digitális jüant a kínai jegybank, hogy tudjanak lépni, ha történne valami a nagy techcégek pénzügyi szolgáltatásaival, Forrás: <https://444.hu/2021/03/27/azert-is-fejleszt-digitalis-juant-a-kinai-jegybank-hogy-tudjanak-lepni-ha-tortenne-valami-a-nagy-techcegek-penzugyi-szolgáltatasaival> (Letöltve: 2021.04.16.)

⁷²China mobile payment users 2019, Forrás:<https://www.emarketer.com/content/china-mobile-payment-users-2019> (Letöltve: 2021.04.16.)

⁷³Egyre félelmetesebb az amerikaiaknak a kínai digitális jegybank, Forrás: <https://www.portfolio.hu/bank/20210419/egyre-felelmetesebb-amerikanak-a-kinai-digitalis-jegybankpenz-479204> (Letöltve: 2021.04.19.)

Peking közben folyamatosan dolgozik azon, hogy az 5G technológia elterjesztését minél szélesebb körben képes legyen megvalósítani. E cél megvalósítása érdekében Kína hatalmas összegekkel támogatta a Huawei 5G fejlesztéseit. Ennek fényében érthető, hogy Donald Trump volt amerikai elnök miért akarta megakadályozni a kínai nagyvállalat térnyerését az amerikai piacon, mivel nem mindegy, hogy ki birtokolja az 5G technológia fölötti ellenőrzést.

A külföldi cégekre nagyon szigorú szabályok vonatkoznak, ha be kívánnak lépni a kínai piacra. Itt érdemes megemlíteni, hogy bankrendszere is olyan szinten központosított és politika által irányított, amely nem összeegyeztethető az ezen a területen meglévő nyugati értékrendekkel és szabályokkal, kifejezetten protekcionista pénzügypolitikát folytat országán belül.

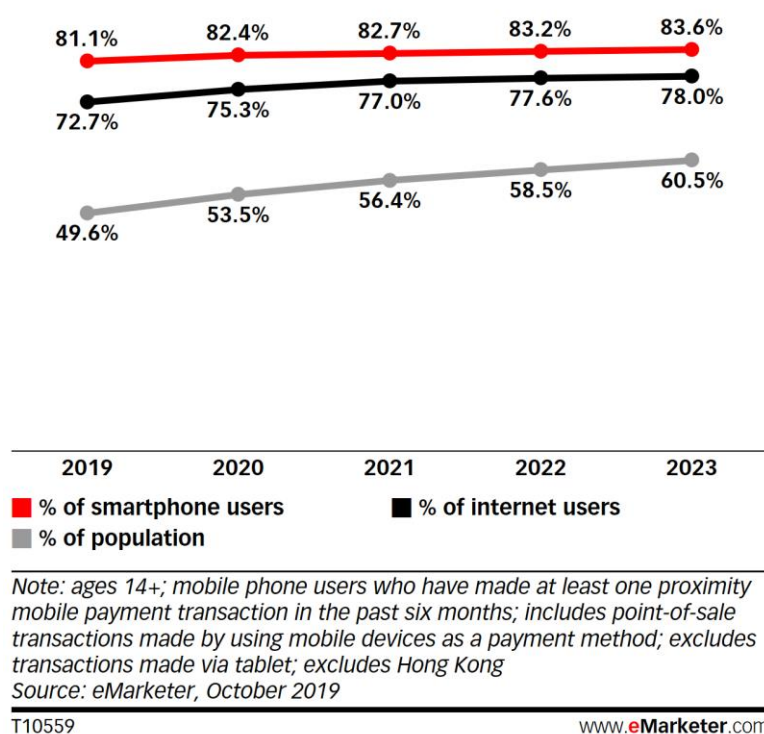

7. ábra: A mobilfizetési megoldások elterjedésének üteme évről évre egyre gyorsabban.

Forrás: <https://www.bloomberquint.com/quicktakes/mobile-payments> (Letöltve: 2021.04.13.)

Proximity Mobile Payment User Penetration in China, 2019-2023

% of population, % of internet users and % of smartphone users

8. ábra: A kínai felhasználók mobilfizetési aránya.

Forrás: <https://www.emarketer.com/content/china-mobile-payment-users-2019> (Letöltve: 2021.04.13.)

A digitális valutájának kidolgozása közben Kína volt az egyike azon országoknak, ahol a leghatározottabban elleneztek a Bitcoint. Annak érdekében, hogy megakadályozzák az elterjedését, többek között letiltották a tranzakciókat és a kibocsátásokat. (Jellemző a kínai pragmatizmusra, hogy eközben a világ legnagyobb bitcoin bányái pont Kínában működnek.)

A Kína által bevezetett digitális valuta valószínűleg a jüan digitális formájának tekinthető, egy jóval inkább felügyelt formában, mint kriptodevizának. A digitális jüant a jövőben a PBOC, a kínai kereskedelmi bankok és egyes szolgáltatók bocsáthatnak majd ki. A PBOC így az összes tranzakciót képes lesz felügyelni, s hatalmas adatbázis fog a rendelkezésére állni, amelyet állami célokra használhat fel, ezzel megerősítve a pénzügyi rendszer feletti állami kontrollt, és stabilizálja a kínai pénzügyi szuverenitást.⁷⁴

⁷⁴ Jiandong Shi (2020): Nem szakad ránk az ég – A kínai-amerikai kereskedelmi háború és a jövőbeli gazdasági kapcsolatok, *Hitelintézetési Szemle*, 19. évf. 1. szám, Budapest. Forrás: <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/hsz-19-1-ki4-shi.pdf> (Letöltve: 2021.04.14.)

Természetesen az sem utolsó szempont, hogy a kínai jüan így az USD vetélytársa lehet. Sok kérdés vetődik még fel a digitális pénzzel kapcsolatban, ilyen pl. az adatvédelem, vagy azoknak a helyzete, akiknek nincs hozzáférése a digitális szolgáltatásokhoz.

Kína már rég óta tervezte a digitális valuta bevezetését, ám a pandémia ezt a folyamatot felgyorsította. A pénz tehát nagy mértékben bizalom kérdése, illetve monopólium is, amelyet egyik állam – így Kína sem – akar kiengedni a kezéből.

7.2. Az adat, az információ, a technológia felértékelődése, verseny a kibertérért

A geopolitika hagyományos értelemben vett színterei, az elmúlt években jelentős változásokon mentek keresztül, s bővültek ki. Kína elsődleges célja, hogy az új technológiák terén innovátorként szerepeljen, s ne a korábban jellemző „követőként”, addig az USA a vezető pozícióját kívánja megőrizni. A szárazföld, a tenger, a légtér mellé képbé kerültek a modern terek, mint az űr, vagy a kibertér. A nagyhatalmak ezeket is kontrolálni kívánják, így ilyen szinteken is megkezdődött a versengés, mivel ezen új területek felügyelete is hatalmas stratégiai előnyt hordoz magában.⁷⁵

Nem véletlenül említik gyakran együtt az űr- és a kibertérrel, mivel ez a két terület szorosan kapcsolódik egymáshoz. A kibertér az elmúlt évtizedek egyik leggyorsabban fejlődő területe, s egyre fontosabb tényezőt jelent, ha egy ország nemzetbiztonságáról van szó.

A kibertér fejlődése robbanásszerű volt az elmúlt két évtizedben, amelynek eredményeként egyre markánsabb kérdést jelent egy-egy állam nemzetbiztonsága szempontjából. Kína napjainkra ezen a téren előnyt szerzett az USA-val szemben, ugyanis élen jár a telekommunikációs technikák, az adatfeldolgozás, és az internethez kapcsolódó innovációkat illetően. Bár az USA is előkelő helyen szerepelt pl. a telekommunikációs területeken, az ázsiai ország rendkívüli ütemű fejlesztéseinek köszönhetően utolérte.⁷⁶

Bár az USA-ból érkezik a piacvezető termékek nagyrésze, mint pl. az Apple, a Facebook vagy a Google, ám Kína – annak eredményeként, hogy az amerikai globális piacot vezető termékek nagy részét itt gyártják – utolérte Amerikát a technológiai fejlettség szintjén.

⁷⁵ Karóczkai Balázs (2020): *Míg a nyugati világ magával volt elfoglalva Kína a világ ura lett.* Forrás: https://azonnali.hu/cikk/20200416_mig-a-nyugati-vilag-magaval-volt-elfoglalva-kina-a-vilag-ura-lett (Letöltve: 2021.04.14.)

⁷⁶ What happens when China becomes number one?, Harvard Kennedy School's Institute of Politics, 2015, Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=RO3izbn201s> (Letöltve: 2021.04.14.)

Többek között a Huawei által fejlesztett új rendszerek, eszközök és szolgáltatások pl. a már említett 5G technológia területén megelőzik az USA-t és ez így van az AI esetében is., ez pedig teljesen új kihívásokat teremtett a globális versenyben.

A nyugati világban elterjedt az a nézet, hogy a kínai cégek, (főleg a high-tech technológiák gyártásával foglalkozók) a Kínai Kommunista Párt befolyása alatt működnek.⁷⁷ Ezzel a cégek a nemzetbiztonságot veszélyeztető illegális adatgyűjtésre is felhasználhatók.

Ettől tartva, több ország az EU-ban, de az Amerikai Egyesült Államok is kitiltották már piacaikról pl. a Huawei 5G technológiájának alkalmazását, a nemzetbiztonság védelmére hivatkozva.⁷⁸

Kína a kvantum-adattovábbítás és a kvantum számítógépek fejlesztése terén is előrehaladott lépéseket tett, s nagy figyelmet fordítanak rá, amely annak fényében, hogy milyen képességekkel rendelkezik egy ilyen gépezet, és milyen lépéselőnyhöz juttatná az országot érthető is. A kvantumszámítógépek hatékonyak és gyorsnak bizonyultak, ha biztonsági rendszerek, vagy kódok feltöréséről van szó. Ez egy merőben új felállást jelent az adat- és kiberbiztonságot tekintve, így mind Kína, mind az USA számára stratégiai kérdést jelent. Kína még 2017-ben közölte, hogy sikerrel töltöttek fel és továbbítottak információkat egy kvantumrendszerből. A kibertér jelentősége eddig is folyamatosan nőtt, s az adatok mennyisége is egyre nagyobb. Ez azt eredményezi, hogy a rendkívüli mennyiségű adat megnöveli az igényt ezek hatékony és gyors felhasználására. Ezzel egyidejűleg a mesterséges intelligencia fejlesztése is nagy hangsúlyt kap, s ezek együttese teljesen új szinteket nyithatnak meg a geopolitika és a gazdaság fejlődésében.

Kína nem titkolt célja, hogy 2030-ra élen járjon a mesterséges intelligencia fejlesztésében és integrálásában. Ennek érdekében több milliárdnyi USD-nek megfelelő forrással támogatják az ilyen projekteket. Az USA szintén hatalmas összegeket fordít erre a célra, továbbá jelentős előnye van a szakemberek képzésében a versenyképes felsőoktatásának, és kutatás-fejlesztési rendszerének köszönhetően.⁷⁹ Kína a saját kiber terét egyre jobban védi, a nyugati internetes és közösségi média oldalak térnyerése a kínai piacon jelentős korlátok közé van szorítva, ha esetleg engedélyeznek is egy-egy ilyen oldalt, (pl. Google), azt csak abban az esetben teszik, ha az adott vállalat teljes mértékben megfelel a kínai szabályozásnak, és az ottani elvárásoknak.

⁷⁷ The US cannot crush us, says Huawei founder, Forrás: <https://www.bbc.com/news/business-47274679> (Letöltve: 2021.04.17.)

⁷⁸ Huawei has been blacklisted by the US government, Forrás: <https://www.businessinsider.com/huawei-us-ban-similar-to-zte-us-ban-2019-5> (Letöltve: 2021.04.16.)

⁷⁹ China's rise in artificial intelligence. CNBC Reports, Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=6yD-w9w8uPyQ> (Letöltve: 2021.04.17.) (Letöltve: 2021.04.16.)

Köztudott, hogy Kína nem csak a vállalatokat és szolgáltatókat figyeli, hanem az állampolgárait is. A kormány megbízásából több tízezer ember munkája, hogy figyelje a kínaiak internethasználatával kapcsolatos szokásait, az itt megjelenő tartalmakat, s amennyiben olyannal találkoznak, ami nem felel meg a kínai kormány elvárásainak, azonnal törlik, majd letiltják a tartalmat.

Az ilyen szintű megfigyelés újabb fázisa a pontozásos rendszer,⁸⁰ amely egyelőre tesztfázisban van, de hamarosan élesítésre kerül országos szinten.

A kibertérét folytatott küzdelem tehát az egyik legmeghatározóbb sarokköve napjainkban a nagyhatalmak vezető pozíciójáért folytatott küzdelemében. Mindkét fél igyekszik a lehető legjobban védeni saját kibertérét, és uralni azt amennyire csak lehet. Ám ennek lehatárolása sokkal összetettebb, mint a hagyományos értelemben vett tereké, így nehéz meghatározni, hogy kié a vezető pozíció, ezért törekednek mindig a leginnovatívabb megoldások kifejlesztésére. Nagyon kevés információ jut a nyilvánosságnak a kibertérre érintő esetleges incidensekről, mivel ezek az adatok nemzetbiztonsági kérdést jelentenek.

Így csak valószínűsíteni tudjuk, hogy az USA – főként a versenyképes felsőoktatásának és kutatási rendszerének köszönhetően – élen van a versenyben, ám Kína ezen a területen is kezdi beérni Amerikát, s a rés egyre csökken a két nagyhatalom között.

7.3. Az űr, vagyis a geopolitikai ütközetek új színtere

Az űrért folytatott verseny nem újszerű jelenség, korábban – még a hidegháború időszakában – az USA a Szovjetunióval küzdött ezen terület birtoklásáért. Eleinte a Szovjetunió vezette ezt a küzdelmet: ők lötték fel az első műholdat, az első ember az űrben is a Szovjetunió polgára volt, az első űrsétát is ők hajtották végre és az űrállomások létrehozása és üzemeltetése területén is elévülhetetlen érdemeket szereztek. Az USA azonban gyors léptekben követte őket, s az első Holdra szállást, már nekik sikerült kivitelezni.

⁸⁰ A rendszer lényege, hogy minden állampolgár rendelkezik egy bizonyos számú kiinduló kreditponttal, amely az állam által előírt követelményeknek és az állampolgárról begyűjtött információknak megfelelően változik. A személyes kredit- pontszámok csökkenésével párhuzamosan szűkül az egyes állampolgár által elérhető közszolgáltatások színvonala és száma, míg végső esetben – alacsony kreditpontszám esetén – bizonyos jogaitól is megfoszthatják az állampolgárokat.

Kínában Mao még 1967-ben létrehozott egy űrprogramot, ám ehhez képest relatíve későn, csak a 2000-es évek elején sikerült komolyabb eredményeket felmutatnia. Nagy ugrás volt ehhez képest, hogy 2018-ra Kína már saját Hold-programot dolgozott ki, és elsőként a történelemben juttatott el holdjárót a Hold sötét oldalára.⁸¹ A Földet övező űr ma már stratégiaileg meghatározó tényező, főként katonai és biztonságpolitikai szempontból. A Föld körül keringő műholdak olyan feladatokat látnak el, mint az adattovábbítás vagy a helyzetmeghatározás, de elengedhetetlen szerepük van a telekommunikációban is, tehát világos, hogy miért is van kulcsfontosságú szerepe napjainkban az űrtérnek.

Minden nagyhatalom számára cél, hogy olyan technológiával rendelkezzen, amely segítségével a teljes bolygó felszínéről képes információkat szerezni, továbbítani és használni (lásd pl. GPS).

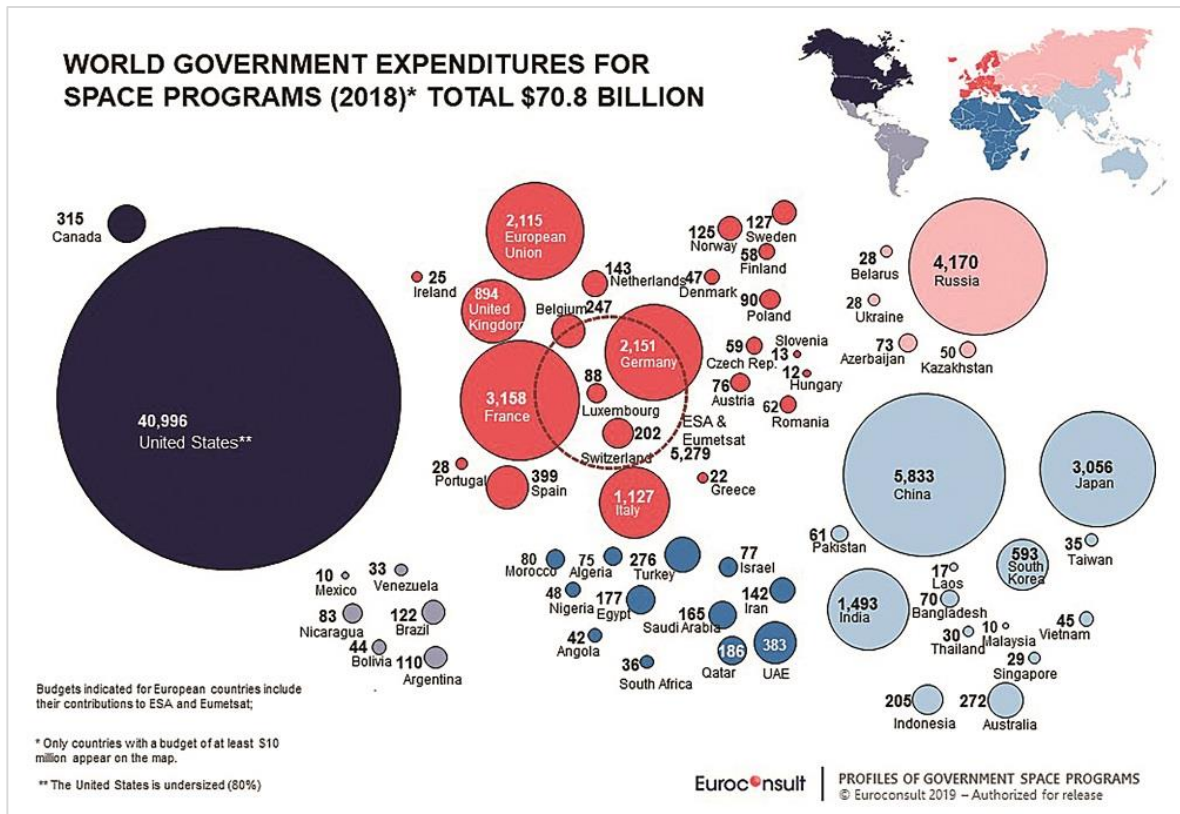
Azt, hogy Kína ezen a téren is át kívánja venni az USA-tól a vezető szerepet jól jelzi, hogy 2018-ra több rakétakilövést tudhatott magáénak, mint nyugati riválisa. Mint ahogyan azt már fentebb említettem, az űrtérnek komoly szerepe van katonai szempontból is. Ezzel tisztában van Kína is, s mivel a hagyományos katonai területeken, mint a szárazföld, vagy a tenger hátrányban van az USA-hoz képest, olyan területeket kell keresnie, ahol megelőzheti. Kína katonai stratégiájának legfontosabb elemeivé így a védekezés és a megelőző támadások végrehajtása vált. Ehhez fontos ismerni a támadó fél gyengeségeit.⁸²

Kína stratégiája egy esetleges USA-tól elszenvedett támadás esetén a támadó fél korai harcképtelenné tétele lenne. Ennek egyik eszköze az ellenfél kommunikációs eszközeinek blokkolása, a másik pedig a kulcsfontosságú szereppel bíró anyahajók harcképtelenné tételén. A kommunikációs és helymeghatározó eszközök blokkolása a katonai műholdak semlegesítésével lehetséges. Az ehhez szükséges eszközök mindegyike Kína rendelkezésére áll. Ha pedig az anyahajók megsemmisítése a cél, akkor is több ehhez szükséges technológia (pl. katonai lézerek, hiperszónikus rakéták) elérhető a kínaiak számára.

Az USA nagyon kevés információval szolgál az űrprogramját illetően, legutóbb Donald Trump nyilvánult meg ezzel kapcsolatban, még 2018-ban, amikor az akkori elnök jóváhagyta egy amerikai űrflotta parancsnokság felállítását. Ez a cselekedet egyértelműen utalt arra, hogy az USA készen áll hadszíntérként tekinteni az űrtérre.

⁸¹ China's change 4 spacecraft attempt historic landing on far side of Moon, Forrás:<https://www.scmp.com/news/china/science/article/2180108/chinas-change-4-spacecraft-attempt-historic-landing-dark-side> (Letöltve: 2021.04.17.)

⁸² Oma Seddiq (2020): *Pompeo says China poses an ongoing threat to the West*. Politico. Forrás: <https://www.politico.com/news/2020/05/31/pompeo-warns-china-threat-democracy-292220> (Letöltve: 2021.04.17.)

9. ábra: A világ kormányainak űrprogramra fordított pénzügyi keretei, 2018

Forrás: <https://www.weforum.org/agenda/2016/10/china-space-programme-tiangong-numbers/>

A napjainkban zajló folyamatok, és a fentebb leírtak is egyértelműen arra mutatnak, hogy az a nagyhatalom fog fölényeskedni egy esetleges katonai összecsapásban, aki az űrtérben is előnyben van. Amelyik ország ezen a szintéren képes előnyt szerezni, nagy eséllyel fog a hagyományos tereken is győzedelmeskedni.

8. SZUPERHATALOMMÁ VÁLIK-E KÍNA?

Dolgozatom utolsó fejezetében arra keresem a választ, hogy vajon Kína milyen szuperhatalom lesz, hiszen úgy vélem ez ma már sokkal relevánsabb kérdés, mint az, hogy bekövetkezik-e a szuperhatalommá válása.

Mike Pompeo volt amerikai külügyminiszter véleménye szerint, Kína egy autoriter, telhetetlen rémálom, akinek első számú célja, hogy felszámolja a nyugati típusú demokráciát.⁸³ Kína természetesen ennek a szöges ellentétéként, a békés kereskedelem és fejlődés élvonalaként szereti magát feltüntetni. Ezt Xi Jinping kínai elnök is alátámasztotta egy, az ENSZ közgyűlésén elhangzott beszédében.⁸⁴ Az ország a szabadkereskedelem hívének tartja magát, ám ez nem volt mindig így. Bár Xi Jinping mást képvisel, s feltétlenül szeretné elhitetni a világgal, hogy nem akar hegemon uralkodóvá válni, vagy befolyását kiterjeszteni, az ország történelmében találhatunk ennek ellenkezőjét alátámasztó példákat is.⁸⁵

A kínai kultúra, s ezen belül a diplomácia nem hétköznapi terület, amely tarkítva van különféle előírásokkal és speciális normákkal. Kína történelme során a háború helyett gyakran alkalmazta a diplomáciai nyomásgyakorlás eszközeit, ezzel elérve, hogy a térségbeli államok elfogadják vezető szerepét.

Az ország által folytatott gazdaságdiplomácia, azonban – a nyugati normák szerint mérve – nevezhető kissé tisztességtelennek. Az USA-tól eltérően, akik a demokráciát kívánják exportálni szerte a világban, Kínának nincsenek arra irányuló ambíciói, hogy a világot megváltoztassa. Legfőbb érdeke, hogy pénzt keressen, s amíg ez megtörténik addig nem tesz különbséget az országok között.

Kínának sok országgal szemben megvan az az előnye, hogy többezeréves történelmi múltra tekint vissza, s így jól ismeri a kultúra és a hatalom közötti összefüggéseket, felismerte e két tényező kapcsolatát.

⁸³Pompeo warns China threat democracy, Forrás: <https://www.politico.com/news/2020/05/31/pompeo-warns-china-threat-democracy-292220> (Letöltve: 2021.04.18.)

⁸⁴Xi Jinping's first UN address, full speech, Forrás: <https://qz.com/512886/read-the-full-text-of-xi-jinpings-first-un-address/> (Letöltve: 2021.04.18.)

⁸⁵ Sun Xuefeng (2012): *The Dilemmas of the Rise of China*. Forrás: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/asia-pacific/00050_xuefeng_china (Letöltve: 2021.04.18.)

Nem sok olyan állam van, akik úgy ragaszkodnának hagyományaikhoz, mint Kína, így hiba lenne a nyugati világ részéről, ha azt feltételeznék, hogy Kína automatikusan elfogadja és átveszi a nyugati demokratikus normákat.⁸⁶

Összegzés, a Nyugat hozzáállása Kínához

A nyugati média, és ennek következtében a közvélekedés, gyakran esik abba a hibába, hogy Kínáról egy egysíkú képet vázol fel. Leginkább egyfajta riválisként emlegetik, s a saját, nyugati értékeik és világlátásuk alapján ítélik meg, amely nem szerencsés, hiszen Kínának nem célja leutánozni a Nyugatot. Gyakran esünk abba a hibába, hogy úgy vélekedünk, Kínának szükséges demokratizálódnia ahhoz, hogy teljes mértékben integrálódni tudjon a világpolitikába, ám erre nem feltétlenül van szüksége. Érdekes felvetés továbbá, hogy egy szuperhatalom számára megfelelő-e, ha autoriter módon működik, vagy szükséges lekövetnie a demokrácia nyugati mintáját. Saját értékrendje és eszméi mentén halad előre, és pontosan így kívánja megszerezni a világ vezető hatalma pozíciót is. Xi Jinping politikája a régi és az új Kína ideológiájának egysége mentén alakul.⁸⁷

⁸⁶ Milyen szuperhatalom lesz Kína? - Ez ma az egyik legfontosabb geopolitikai kérdés, 2020, Forrás: <https://novekedes.hu/elemezsek/milyen-szuperhatalom-lesz-kina-ez-ma-a-legfontosabb-geopolitkai-kerdes> (Letöltve: 2021.04.18.)

⁸⁷ Abrami, R. M. – Kirby. W. C. –McFarlan F. W. (2014): *Can China Lead? – Reaching the limits of power and growth*. Washington.

9. ÖSSZEGZÉS

Kína a Deng Xiaoping által meghirdetett „reform és nyitás” politikáját követően óriási változásokon ment keresztül. A 2010-es évekre a világ második legerősebb gazdasága lett, és vitathatatlanul élen jár a technológiákban, s ma már nagyhatalmi szerepben tűnik fel, mind gazdaságilag, mind politikailag. Mindezt úgy érte el, hogy végig szem előtt tartotta Deng Xiaoping huszonnégy karakterből álló tanácsát, amely így szól: *„higgadtan vizsgálódjunk, álljunk stabil lábakon, kezeljük nyugodtan a kihívásokat, takarjuk el a napot és tápláljuk a sötétséget, legyünk szerények, ne törekedjünk vezető szerepre”*⁸⁸ Kína így is tett, nem törekedett hegemon uralomra, a multipoláris világrendet támogatta. 2013-ban meghirdette az „Egy övezet, egy út” nevű kezdeményezést, amely szintén a békés együttműködést szorgalmazza.

Kína immáron régi helyét követeli vissza a világban, s a pártfőtitkár Xi Jinping személye is megfelel egy szuperhatalom vezetőjének. Az elnök vezetése óta Kína már nem csupán egy olcsó árut exportáló ország, hanem aktívan résztvevője és befolyásolója a világpolitikának, külpolitikáját proaktivitás jellemzi.

Kína óriási gazdasági erejét jól mutatja, hogy 2021 első negyedében olyan GDP növekedést produkált (18,3%), mint előtte sosem.⁸⁹ Bár Kínában 2020 első negyedében a koronavírus járvány a csúcson volt, a GDP 6,8%-kal esett vissza, az ország gyárai mégis tudták tartani a tempót.

2013-as hivatalba lépésekor Xi Jinping pártelnök az új politikai ciklus szlogenjévé a „kínai álmot” jelölte ki. Maga a kifejezés az ország céljainak behatárolására szolgál, ám mögöttes tartalmában felfedezhetünk közös jellemvonásokat az „amerikai álmot” kifejezéssel. A kollokáció nem másra utal, mint a „kínai jólét, kollektív erőfeszítés, szocializmus és nemzeti dicsőség összességének ideológiája”⁹⁰

A legfőbb politikai célkitűzés Kína régi – a kínai közvélemény szerint megérdemelt – pozíciójának visszaszerzése a szuperhatalmak sorában.

⁸⁸ Deng Xiaoping's '24 character strategy, Forrás:<https://www.globalsecurity.org/military/world/china/24-character.htm> (Letöltve: 2021.04.18.)

⁸⁹China's Q1 GDP grows at record pace as recovery speeds up, Forrás: <https://www.reuters.com/article/china-economy-gdp/update-1-chinas-q1-gdp-grows-at-record-pace-as-recovery-speeds-up-idINL1N2M904A> (Letöltve: 2021.04.16.)

⁹⁰ Bell, Daniel A. (2015): *The China Model – Political Meritocracy and the Limits of Democracy*. Princeton: Princeton University Press.

Az a felemelkedés, amelyet Kína az elmúlt évtizedekben produkált alapjaiban változtatta meg regionális és világszinten egyaránt az erőviszonyokat, s a jelenlegi tendenciák alapján az ázsiai ország a jövőben is hasonló tempóban fogja növelni gazdasági és katonai erejét. Ez elsősorban az Amerikai Egyesült Államok számára, – mint Kína legnagyobb riválisa – és annak hegemoniájára fog veszélyt jelenteni. Minden esély megvan rá, hogy a hagyományos és nem hagyományos (vagyis elsősorban a kiber térben folytatott) értelemben vett konfliktusokból is egyre több lesz.

Kína viszonya a legtöbb szomszédjával kifejezetten problémás, s a jövőben könnyen előfordulhat az is, hogy globális gazdasági érdekei érvényesítése érdekében, a térségtől távol eső országokkal is konfliktust kell majd vállaljon. Kína vezetői kifelé azt kommunikálják, hogy az ország békés úton kíván előre törni, hiszen a fejlődéshez is békés nemzetközi környezetre van szükség. A nagyhatalommá válás, és a befolyás növelése a nemzetközi szintéren egyértelműen konfliktusokkal jár, s ezeket az utóbbi időben Kína már nyíltan fel is vállalja, nagyhatalomhoz méltóan.

Véleményem szerint azonban egy tényleges, fegyverekkel vívott háború kirobbanására csekély esély mutatkozik. Ez egyrészt köszönhető annak, hogy Kína ma már olyan szinten integrálódott a világgazdaságba, hogy nem csak kereskedelmi partnerei, de saját maga számára is felbecsülhetetlen károkkal járna egy háború. Másrészt a nagyhatalmak rendelkeznek tömegpusztító fegyverekkel, így egy „klasszikus” háborút nem szívesen vállalna fel egyik ország sem. Megállapítható, hogy Kína, és a vele kereskedelmi, vagy bármilyen egyéb módon kapcsolatba kerülő országok részéről nagy megfontoltságot igényel, hogy az ázsiai ország felemelkedését eredményező esetleges biztonsági problémákat kezelni tudják. A kutatásomat 2021.04.30.-án lezártam.

10. IRODALOMJEGYZÉK

Könyvek, újságok, folyóiratok

- Abrami, R. M. – Kirby, W. C. – McFarlan, F. Warren (2014): *Can China Lead? – Reaching the limits of power and growth*. Washington.
- Bell, Daniel A. (2015): *The China Model – Political Meritocracy and the Limits of Democracy*. Princeton University Press, Princeton.
- Bill Gertz (2009): *The China Threat – How the People’s Republic targets America*. Regnery Publishing, Washington.
- Háda Béla – Matura Tamás (2020): *Az Amerikai Egyesült Államok ázsiai kapcsolatai*. Dialóg Campus, Budapest, 186–193.
- Horváth Csaba (2014): *A kínai-orsz viszony alakulása Kína felemelkedése és a kínai-amerikai versengés tükrében*. Budapest.
- Inotai András – Juhász Ottó (2009): *A változó Kína*, Akadémia Kiadó, Budapest.
- Jordán Gyula – Tóth Barna (2005): *Kína a modernizáció útján a XIX.-XX. században*. Napvilág Kiadó, Budapest.
- Joseph S. Nye, Jr. (2005): *Soft Power – The means to success in world politics*. New York, p. 153–170.
- Matura Tamás (2020): *Az Amerikai Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság Kapcsolatai*. *Dialóg Campus*, Budapest, p. 92–95.
- P. Szabó Sándor – Horváthné Varga Polyák Csilla (2020): *Lehetőségek és kihívások a magyar-kínai kapcsolatok területén*. I. kötet, Dialóg Campus, Budapest, p. 189–193.
- Varga Gergely (2012): *Barack Obama elnökségének külpolitikai értékelése*. *Nemzet és Biztonság*, 4. szám, p. 43–57.

Internetes források

Amerikát bírálta a kínai külügyminiszter, Forrás:

<https://www.portfolio.hu/global/20210222/amerikat-biralta-a-kinai-kulugyminiszter-470858> (Letöltve: 2021.03.22.)

Az amerikai-kínai csúcstalálkozó Atlantában az új világrend kialakulásának egyik újabb állomása, Forrás: <https://novekedes.hu/elemzesek/amerikai-kinai-csucstalalkozo-atlantaban-az-uj-vilagrend-kialakulasanak-egyik-ujabb-allomasa> (Letöltve: 2021.04.02.)

A quick guide to the US-China trade war, BBC, 2020, Forrás:

<https://www.bbc.com/news/business-45899310> (Letöltve: 2021.03.13.)

Azért is fejleszt digitális juant a kínai jegybank, hogy tudjanak lépni, ha történne valami a nagy techcégek pénzügyi szolgáltatásaival, Forrás: <https://444.hu/2021/03/27/azert-is-fejleszt-digitalis-juant-a-kinai-jegybank-hogy-tudjanak-lepni-ha-tortenne-valami-a-nagy-techcegek-penzugyi-szolgaltatasaival> (Letöltve: 2021.04.16.)

Ben Werner (2020): *New Air Bases, Baby Cabbage Key to Chinese Long-Term Claims in South China Sea*. Forrás: <https://news.usni.org/2020/06/03/new-air-bases-baby-cabbage-key-to-chinese-long-term-claims-on-south-china-sea> (Letöltve: 2021.03.23.)

Besenyő János – Hamar Imre (2016): *Kína a globális kihívások tükrében*. Budapest. Forrás: https://www.konfuciuszintezet.hu/letoltesek/pdf/Kina_globalis_web.pdf (Letöltve: 2021.04.14.)

Bíró Béla (2017): *Thuküdidész-csapda*. Forrás:

<https://www.maszol.ro/index.php/velemeney/84326-biro-bela-thukudideszcsapda> (Letöltve: 2020.03.10.)

Boros Szilárd – Kolozsi Pál Péter (2019): Egy 21. századi geopolitikai összeütközés természetrajza Kína és az USA példáján keresztül. *Polgári Szemle*, 15. évf. 4-6. szám. Forrás: <https://polgariszemle.hu/aktualis-szam/171-nemzetkozi-kapcsolatok-es-gazdasag/1060-egy-21-szazadi-geopolitikai-osszeutkozes-termeszetrajza-kina-es-az-usa-peldajan-keresztul-a-technologia-az-adat-es-a-penz-jelentosegenek-felertekelodese-a-nagyhatalmi-konfliktusokban> (Letöltve: 2021.03.30.)

Buzna Viktor (2021): *Válaszút előtt Joe Bide*. Forrás:

<https://index.hu/kulfold/2021/03/22/biden-vedelmi-koltsegvetes-f35/> (Letöltve: 2021.03.30.)

- China's change 4 spacecraft attempt historic landing on far side of Moon, Forrás:
<https://www.scmp.com/news/china/science/article/2180108/chinas-change-4-spacecraft-attempt-historic-landing-dark-side> (Letöltve: 2021.04.17.)
- China Digital Yuan Will Co-Exist With Alipay, WeChat, PBOC Says, Bloomberg News 2021, Forrás: <https://www.bloombergquint.com/china/china-digital-yuan-will-co-exist-with-alipay-wechat-pboc-says> (Letöltve: 2021.04.17.)
- China may topple US as world's largest economy sooner than expected, Forrás:
<https://www.rt.com/business/512623-china-world-largest-economy/> (Letöltve: 2021.03.10.)
- China's rise in artificial intelligence. CNBC Reports,
Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=6yD-w9w8uPyQ> (Letöltve: 2021.04.17.)
- China is spending billions to make the world love it, The Economist, 2017, Forrás:
<https://www.economist.com/china/2017/03/23/china-is-spending-billions-to-make-the-world-love-it> (Letöltve: 2021.04.14.)
- Deák András – Szunomár Ágnes (2015): Az orosz-kínai reláció a 21. század elején – haszonelvű kapcsolat vagy világpolitikai tandem? *Nemzet és Biztonság*. p. 2–18.
Forrás: http://real.mtak.hu/34137/1/-cikkek-nb_2015_1_03_deak.pdf (Letöltve: 2021.03.29.)
- Dobozi István (2020): Háború és béke az amerikai-kínai kereskedelemben. *Köz-Gazdaság*, 2020/1. Forrás: <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/5647/1/259-Article%20Text-766-1-10-20200423.pdf> (Letöltve: 2021.03.13.)
- Dobozi István: Biden elnök Kína-politikája, 2020, Forrás:
https://nepszava.hu/3093105_biden-elnok-kina-politikaja (Letöltve: 2021.03.30.)
- Dobozi István: Trump elbukta Kínát, de mit kezd vele Biden? 2021, Forrás:
<https://index.hu/velemeney/2021/02/06/trump-elbukta-kinat-de-mit-kezd-vele-biden/> (Letöltve: 2021.03.30.)
- Egyre félelmetesebb az amerikaiaknak a kínai digitális jegybank, Forrás:
<https://www.portfolio.hu/bank/20210419/egyre-felelmetesebb-amerikanak-a-kinai-digitalis-jegybankpenz-479204> (Letöltve: 2021.04.19.)
- Eszterhainé Szőke Noémi (2020): *Fordulat vagy folytatás? Amerikai-kínai kapcsolatok Donald J. Trump elnöksége idejében*. Forrás: <https://ajtk.hu/hu/kutatas/ajrc-elemzes/fordulat-vagy-folytatás> (Letöltve: 2021.03.29.)

- GM's 2020 China sales drop for third year as pandemic hits market, Forrás:
<https://www.reuters.com/article/us-gm-china-idUSKBN29B0WJ> (Letöltve: 2021.03.30.)
- Háda Béla (2019): *Világtörténet*. 9. évf., p. 366–385. Forrás:
http://real.mtak.hu/103429/1/VT_2019-3_Hada.pdf (Letöltve: 2021.03.04.)
- Horváth Levente (2020): A kínai geopolitikai gondolkodásmód és az Egy Övezet Egy Út kezdeményezés, *Geopolitikai Szemle*, II. évfolyam. Forrás:
<https://eurasiacenterhu.files.wordpress.com/2021/03/horvath-levente-a-kinai-geopolitikai-gondolkodasmod-es-az-egy-ovezet-egy-ut-kezdemenyezes.pdf> (Letöltve: 2021.04.14.)
- Huawei has been blacklisted by the US government. Here's what happened to the last Chinese tech company that got the 'death penalty.', Business Insider, 2019, Forrás:
<https://www.businessinsider.com/huawei-us-ban-similar-to-zte-us-ban-2019-5> (Letöltve: 2021.04.16.)
- Jiandong Shi (2020): Nem szakad ránk az ég – A kínai-amerikai kereskedelmi háború és a jövőbeli gazdasági kapcsolatok, *Hitelintézeti Szemle*, 19. évf. 1. szám, Budapest. Forrás: <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/hsz-19-1-ki4-shi.pdf> (Letöltve: 2021.04.14.)
- Karóczkai Balázs (2020): *Míg a nyugati világ magával volt elfoglalva Kína a világ ura lett.* Forrás: https://azonnali.hu/cikk/20200416_mig-a-nyugati-vilag-magaval-volt-elfoglalva-kina-a-vilag-ura-lett (Letöltve: 2021.04.14.)
- Kaufmann Balázs (2021): Közös Holdbázist hoznának létre az oroszok és a kínaiak. Forrás: <https://444.hu/2021/03/09/kozos-holdbazist-hoznanak-letre-az-oroszok-es-a-kinaiak> (Letöltve: 2021.03.29.)
- Király Béla (2020): *Ennek a háborúnak még sok vesztese lesz.* Forrás:
<https://mfor.hu/cikkek/makro/ennek-ahaborunak-meg-sok-vesztese-lesz.html>, (Letöltve: 2021.03.14.)
- Milyen szuperhatalom lesz Kína? - Ez ma az egyik legfontosabb geopolitikai kérdés, 2020, Forrás: <https://novekedes.hu/elemzesek/milyen-szuperhatalom-lesz-kina-ez-ma-a-legfontosabb-geopolitkai-kerdes> (Letöltve: 2021.04.18.)
- Miklós Norbert (2020): *Kína-India párharc – nem lesz ebből harmadik világháború.* Antal József Tudásközpont. Forrás: <https://digitalistudastar.ajtk.hu/hu/kutato-i-blog/kina-india-parharc> (Letöltve: 2020.03.05.)

- Moldicz Csaba (2018): *Kína, Indonézia és Vietnam – Geopolitikai összefüggések a XXI. században, konferenciakötet*. Budapest. Forrás: https://obic-bbs.hu/_files/200000247-ca18bcb151/phd-konferencia-konyv.pdf (Letöltve: 2021.03.13.)
- MTI, Kína visszavág az USA-nak, Forrás: <https://mfor.hu/cikkek/makro/kina-visszavag-az-usa-nak.html> (Letöltve: 2021.03.14.)
- MTI, Szigorítanak a Huawei elleni szankciókon, Forrás: <https://mfor.hu/cikkek/vallalatok/szigoritanak-ahuawei-elleni-szankciokon.html>, (Letöltve: 2021.03.14.)
- Nógrádi György (2017): *Kína a globális kihívások tükrében*. Elte Konfúciusz Intézet, p. 93–111. Forrás: https://www.konfuciuszintezet.hu/letoltesek/pdf/Kina_globalis_web.pdf (Letöltve: 2021.04.07.)
- Oma Seddiq (2020): *Pompeo says China poses an ongoing threat to the West*. Politico. Forrás: <https://www.politico.com/news/2020/05/31/pompeo-warns-china-threat-democracy-292220> (Letöltve: 2021.04.17.)
- Polyák Eszter (2017): *Kínai soft power a fejlődő országokban: Afrika*. Geopolitikai Kutatóintézet. Forrás: <http://www.geopolitika.hu/hu/2017/08/25/kinai-soft-power-a-fejlodo-orszagokban-afrika/> (Letöltve: 2021.04.14.)
- Róma Ádám (2018): *A Kína-India Kapcsolatok Geopolitikája II: Út az 1962-es Háborúig*. Forrás: <http://www.geopolitika.hu/hu/2018/12/28/a-kina-india-kapcsolatok-geopolitikaja-ii-ut-az-1962-es-haboruig/> (Letöltve: 2021.03.04.)
- Salát Gergely (2015): *The soft power of China in Europe*. Working paper, Budapest. Forrás: https://btk.ppke.hu/uploads/articles/447809/file/mkkcs07_chinasoftpower.pdf
- Salát Gergely (2019): Kína és szomszédai: biztonsági körkép. Tematikus összeállítás • veszélyes vizeken – biztonsági kihívások a távol-keleten. *Magyar Tudomány*, 180. évf. 4. sz. Forrás: http://www.epa.hu/00600/00691/00187/pdf/EPA00691_mtud_2019_04_545-557.pdf (Letöltve: 2021.03.23.)
- Sun Xuefeng (2012): *The Dilemmas of the Rise of China*. Forrás: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/asia-pacific/00050_xuefeng_china (Letöltve: 2021.04.18.)

- Szapáry György – Plósz Dániel János (2019): Geopolitikai irányváltások a kialakulóban lévő új világrendben, *Hitelintézet Szemle*, 18. évf. 4. szám, Budapest. Forrás: <https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/hsz-18-4-e1-szapary-plosz.pdf> (Letöltve: 2021.03.03.)
- Szunomár Ágnes (2012): Kínai nagyhatalmítás, A Kínai Népköztársaság nagyhatalmi ambíciói, szerepvállalása és partnerei a XXI. században. Budapest. Forrás: <https://core.ac.uk/download/pdf/153149525.pdf> (Letöltve: 2021.03.03.)
- Vörös Gábor (2017): Barack Obama külpolitikai hagyatéka Ázsiában. *Külgügyi Szemle*, p. 154–156, Forrás: https://kki.hu/assets/upload/10_-_Voros_Gabor.pdf (Letöltve: 2021.03.24.)
- Taiwan reports largest ever incursion by Chinese air force, Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-taiwna-china-security-idUSKBN2BI24D> (Letöltve: 2021.04.07.)
- The Geographical Pivot of History, Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Geographical_Pivot_of_History (Letöltve: 2021.03.20.)
- The US cannot crush us, says Huawei founder, BBC, 2019, Forrás: <https://www.bbc.com/news/business-47274679> (Letöltve: 2021.04.17.)
- Trade in Goods with China. Washington D. C., United States Census Bureau. Forrás: www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html (Letöltve: 2020.03.11.)
- Wikipédia: Made in China 2025 Forrás: https://en.wikipedia.org/wiki/Made_in_China_2025 (Letöltve: 2021.03.10.)

Egyéb

- A nemzetközi árukereskedelem alakulása 2009-2019, Forrás: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_goods/hu#A_nemzetk.C3.B6zi_kereskedelem_h.C3.A1rom_legnagyobb_glob.C3.A1lis_szerepl.C5.91je:_EU.2C_K.C3.ADna.2C_USA (Letöltve: 2021.03.23.)
- Asian Infrastructure Investment Bank Articles of Agreement, Forrás: https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/_download/articles-of-agreement/basic_document_english-bank_articles_of_agreement.pdf (Letöltve: 2021.03.26.)

China mobile payment users 2019, Forrás:<https://www.emarketer.com/content/china-mobile-payment-users-2019> (Letöltve: 2021.04.16.)

CIA Factbook adatok, Forrás: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/china/#economy> (Letöltve: 2021.03.01.)

Generali Motors eladásaira vonatkozó adatok: Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-gm-china-idUSKBN29B0WJ> (Letöltve: 2021.03.30.)

Kína megművelhető földterületére vonatkozó adatok, Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-china-agriculture-land-idUSKCN1IK059> (Letöltve: 2021.03.03.)

Xi Jinping's first UN address, full speech, Forrás: <https://qz.com/512886/read-the-full-text-of-xi-jinpings-first-un-address/> (Letöltve: 2021.04.18.)

Xi Jinping's keynote speech at the World Economic Forum, full text, Forrás: http://www.china.org.cn/node_7247529/content_40569136.htm (Letöltve: 2021.04.15.)

What happens when China becomes number one? Harvard Kennedy School's Institute of Politics, 2015, Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=RO3izbn201s> (Letöltve: 2021.04.14.)

Nyilatkozat a szakdolgozat státuszáról (nyilvános, bizalmas)

Alulírott UJVÁRI ESZTER (Neptun kód NJTD93) a
Kína külpolitikájának aktuális kérdései - különös tekintettel
a tajvani konfliktusra

című szakdolgozatommal/zárodolgozatommal (továbbiakban mű) kapcsolatban az alábbiakról nyilatkozom:

- Kijelentem, hogy a mű BGE Dolgozattár repozitóriumába való feltöltésével más jogát nem sértem. Tudomással bírok arról, hogy az Egyetem a szerzői jogok meglétét nem ellenőrzi.
- Nyilatkozom, hogy a mű (a megfelelő rész aláhúzandó)
 - a bizalmas
 - a nyilvánosság számára hozzáférhető.
- Tudomásul veszem, hogy
 - szerzői jogsértés esetén az Egyetem az érintett dokumentum elérhetőségét a szerzői jogsértés tisztázása idejére átmenetileg korlátozza,
 - szerzői jogsértés esetén az érintett művet a Repozitórium adminisztrátora a Repozitóriumból haladéktalanul eltávolítja,
 - amennyiben a dolgozatomat a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszem, az egyetem a dolgozatomat az interneten a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teszi. Hozzájárulásom – szerzői jogaim maradéktalan tiszteletben tartása mellett – nem kizárólagos és időtartamra nem korlátozott felhasználási engedély.

Kelt: Budapest 2021. 05. 10.

hallgató

s.k.

NYILATKOZAT

Alulírott ÚJVÁRI ESZTER büntetőjogi felelősségem tudatában nyilatkozom, hogy a szakdolgozatomban foglalt tények és adatok a valóságnak megfelelnek, és az abban leírtak a saját, önálló munkám eredményei.

A szakdolgozatban felhasznált adatokat a szerzői jogvédelem figyelembevételével alkalmaztam.

Ezen szakdolgozat semmilyen része nem került felhasználásra korábban oktatási intézmény más képzésén diplomaszerezés során.

Tudomásul veszem, hogy a szakdolgozatomat az intézmény plágiumellenőrzésnek veti alá.

Budapest, 2021 év majus hónap 10 nap

hallgató aláírása